

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

на тему “**Організація і методика обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства**”

Виконала: студентка 5 курсу,

групи ОО(з)-М2

Спеціальності 071 “Облік і оподаткування”

Плазинська Катерина Мирославівна

Керівник кандидат економічних наук,

доцент, заступник декана економічного

факультету,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Гнатюк Тарас Михайлович

Рецензент кандидат економічних наук,

доцент

Ємець Ольга Іванівна

Івано-Франківськ–2023 р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут, факультет економічний
Кафедра обліку і оподаткування
Освітній рівень “магістр”
Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Затверджено на засіданні
кафедри _____

_____
Протокол № 4
від 22 листопада
Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Баланюк І.Ф.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Плазинській Катерині Мирославівні

**1. Тема роботи “ Організація і методика обліку, аудиту та
аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності
підприємства ”**

**Керівник роботи кандидат економічних наук, доцент, заступник декана
економічного факультету,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Гнатюк Тарас Михайлович**

2. Перелік питань, які потрібно розробити (детальний план дипломної роботи):

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ
ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ВІД РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

1.1. Роль обліку, аудиту та аналізу в управлінні доходами та витратами

1.2. Теоретичні основи обліку доходів та витрат

1.3. Теоретичні засади аудиту доходів та витрат

Висновки до розділу 1

**РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА
ВИТРАТ ПРАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»**

2.1. Організація обліку доходів діяльності страхової компанії

2.2. Організація обліку витрат діяльності страхової компанії

2.3. Методика обліку доходів та витрат діяльності страхової компанії

Висновки до розділу 2

**РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА АУДИТ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПрАТ
«УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»**

3.1. Аналіз доходів та витрат підприємства

3.2. Аудит доходів та витрат підприємства

3.3. Оцінка схильності страхової компанії до банкрутства

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

Перелік використаних джерел

3. Дата видачі завдання

14.10.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Стан виконання
1	Теоретичні засади обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства	17.03.2023 р.	
2	Організація та методика обліку доходів та витрат ПрАТ «Українська пожежна – страхова компанія»	27.06.2023 р.	
3	Аналіз та аудит доходів та витрат ПрАТ «Українська пожежна – страхова компанія»	15.11.2023 р.	

Студент

_____

Плазинська К. М.

Керівник роботи

_____

Гнатюк Т. М.

ВІДГУК

наукового керівника кандидата економічних наук, доцента, заступника
декана економічного факультету, доцента кафедри обліку і оподаткування

Гнатюка Тараса Михайловича

На дипломну роботу магістра 5 курсу, групи ОО з-М2

Плазинська Катерина Мирославівна

на тему: «Організації і методики обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства» (на прикладі ПрАТ «Українська пожежно - страхова компанія», м.Івано-Франківськ).

Дана робота спрямована на дослідження організаційно-прикладної ролі обліку, аудиту та аналізу в управлінні доходами та витратами, встановлення ролі аудиту в перевірці правильності та достовірності обліку доходів та витрат, проаналізовано нормативне регулювання обліку, класифікацію доходів та методи їхнього визначення, вивчено методи та показники аналізу доходів та витрат, охарактеризовано значення аудиту у перевірці точності та достовірності обліку доходів і витрат задля окреслення аудиторських процедур та методики, внесено пропозиції щодо вирішення виявлених проблем розрахувати за методами схильності підприємства до банкрутства.

Робота написана грамотною науковою мовою. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам.

У вступі автор пояснює актуальність роботи, чітко формулює мету, загострює увагу на постановці конкретних завдань. Вступ є змістовним та розкриває актуальність теми дослідження. У теоретичній частині роботи є узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат вітчизняного підприємства, висвітлення проблемних моментів та розробка підходів до їх вирішення.

В основній частині науково-дослідницької роботи прослідковується логічність, чіткість, послідовність, доказовість. Наявність посилань показує детальну роботу з науковою літературою. Автор проаналізувала результати

досліджень, склала схеми, рисунки, коротко сформулювала основні висновки. Список використаної літератури включає різноманітні джерела оформлені відповідно до вимог.

Робота містить достовірний фактичний матеріал, усі висновки достатньо обґрунтовані, робота має елементи новизни. Висновки свідчать про те, що гіпотеза дослідження доведена.

Незважаючи на безумовну якість проведення дослідження робота має кілька недоліків та отримані результати і можуть мати дискусійний характер. Зокрема слід було подати в іншій логічній послідовності класифікації кретоіальних ознак. Також при проведенні дослідження автору було більше уваги приділити питанню доходів від фінансової діяльності саме страхових компаній.

Загальний висновок: магістерська робота Плазинська Катерина Мирославівна на тему: «Організації і методики обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства» виконана відповідно до вимог методичних рекомендацій, допускається до захисту з позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присвоєння класифікації магістра з обліку і оподаткування.

«___»_____2023 року

_____ Гнатюк Т.М.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки.

Голова профбюро працівників економічного факультету заступник
завідувача кафедри із навчально-методичної роботи

Гарант освітньої програми

“ Підприємництво, торгівля та біржова діяльність ”

Ємець Ольга Іванівна

На дипломну роботу магістра другого курсу, групи ОО з-М2

Плазинська Катерина Мирославівна

на тему: «Організації і методики обліку, аудиту та аналізу доходів та
витрат від різних видів діяльності підприємства»

Актуальність теми дослідження. Головним завданням більшості компаній у всьому світі є максимізація прибутку. Інвестиційна привабливість підприємства безпосередньо пов'язана з особливостями подання інформації про доходи та витрати в його звітності з дотриманням нормативних вимог щодо формування показників. Цього можна досягти лише за умови правильної організації бухгалтерського обліку підприємства, систематичного аналізу його діяльності, особливо категорій доходів і витрат, ефективної системи внутрішнього контролю та хоча б щорічного аудиту фінансової звітності. Кожна галузь економіки має свою специфіку вирішення облікових завдань, яку слід враховувати при організації системи управління. Це вимагає вивчення галузевих аспектів регулювання, методів і практик бухгалтерського обліку.

Самостійні розробки і пропозиції автора. У науковому дослідженні автор вніс конкретні пропозиції з обґрунтування порядку визнання порядком розподілу доходів та витрат; провів розрахунок схильності підприємства до банкрутства; запропонував методи покращення розподілу витрат; розробив методику покращення аудиту.

Практичне значення роботи: реалізація внесених пропозицій та рекомендації дозволить поліпшити організацію обліку, аналізу та аудиту на досліджуваному підприємстві.

Недоліки : мало посилань на сучасну наукову літературу та розробки в системі фінансового обліку, слід більше уваги приділити питанню автоматизованого ведення обліку і контролю за формуванням і поточним використанням доходів та витрат.

Загальний висновок: магістерська робота Плазинська Катерина Мирославівна на тему: «Організації і методики обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства» виконана відповідно до вимог методичних рекомендацій, допускається до захисту з позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присвоєння класифікації магістра з обліку і оподаткування.

« _____ » _____ 2023р.

_____ Ємець О.І.

АНОТАЦІЯ

Плазинська Катерина Мирославівна “ Організація і методика обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів діяльності підприємства ”. Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю: “ Облік і оподаткування ” Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2023.

Дослідження присвячено організації і методиці обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат від різних видів підприємства на прикладі ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» В роботі розглянуто теоретичні аспекти понять доходів та витрат підприємства та їх важливість для сучасного бізнесу.

У рамках дослідження проведено аналіз структури та змісту оцінки доходів та витрат підприємства. Проаналізовано основні компоненти процесу оцінки, включаючи аналіз балансу, звітів про прибуток, а також визначено ключові фінансові показники.

В результаті проведеного дослідження розроблено та запропоновано методику оцінки витрат та доходів підприємства, яка враховує специфіку ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія». Проаналізовано ефективність запропонованої методики та надано практичні рекомендації щодо її впровадження на практиці.

Отримані результати можуть бути корисними для підприємств, які бажають оцінити свою фінансову стійкість та розподіл доходів та витрат, а також для науковців та практиків у галузі фінансів та обліку. Дана методика сприятиме покращенню процесу управління фінансами та прийняттю обґрунтованих рішень в умовах війни та надзвичайних обставин.

Ключові слова: доходи, витрати, собівартість, підприємство, прибуток, аналіз, аудит, методика, компанія.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ВІД РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	17
1.1. Роль обліку, аудиту та аналізу в управлінні доходами та витратами	17
1.2. Теоретичні основи обліку доходів та витрат	21
1.3. Теоретичні засади аудиту доходів та витрат	27
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»	32
2.1. Організація обліку доходів діяльності страхової компанії	32
2.2. Організація обліку витрат діяльності страхової компанії	41
2.3. Методика обліку доходів та витрат діяльності страхової компанії.....	48
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА АУДИТ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»	56
3.1. Аналіз доходів та витрат підприємства.....	56
3.2. Аудит доходів та витрат підприємства	64
3.3. Оцінка схильності страхової компанії до банкрутства.....	62
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ	78
Список використаних джерел.....	82
Додатки.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Головним завданням більшості компаній у всьому світі є максимізація прибутку. Інвестиційна привабливість підприємства безпосередньо пов'язана з особливостями подання інформації про доходи та витрати в його звітності з дотриманням нормативних вимог щодо формування показників. Цього можна досягти лише за умови правильної організації бухгалтерського обліку підприємства, систематичного аналізу його діяльності, особливо категорій доходів і витрат, ефективної системи внутрішнього контролю та щорічного аудиту фінансової звітності. Кожна галузь економіки має свою специфіку вирішення облікових завдань, яку слід враховувати при організації системи управління. Це вимагає вивчення галузевих аспектів регулювання, методів і практик бухгалтерського обліку.

Питання наукового обґрунтування значення балансу в системі управління економічною діяльністю підприємства розглядалось у працях цілої плеяди вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, В.І. Шмиголь, В.І. Грузинова, Г. Вознюк, В. А. Дерій, А. Загородній, Т.О. Примак, В.І. Бронська, В.М. Жук, Ф.Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. А. Дерій, Р. Макконелі, С. Брю тощо.

Прикладом динамічних змін, умов провадження діяльності та її бухгалтерського відображення може бути перехід компаній на 3 групу спрощеного оподаткування, якою користувалися багато підприємців під час воєнного стану. Тому актуалізація досліджень з питань регулювання, теорії та практики бухгалтерського обліку, контролю та управління доходами і витратами вітчизняних підприємств є необхідним моментом для визначення практичних проблем управління з метою їх подальшого вирішення. Загалом актуальність теми дослідження полягає в науково-практичній необхідності формування сучасного уявлення про сутність, класифікацію доходів і витрат вітчизняних підприємств, удосконалення методів їх обліку та контролю з точки зору виявлення та вирішення практичні проблеми.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку, аналізу та аудиту доходів і витрат вітчизняного підприємства, висвітлення проблемних моментів та розробка підходів до їх вирішення.

Відповідно до поставленої мети визначено та вирішено наступні *завдання*:

- досліджено організаційно-прикладну роль обліку, аудиту та аналізу в управлінні доходами та витратами, що дозволяє встановити економічну сутність понять «доходи» і «витрати»;

- розглянуто економічну сутність понять «доходи» і «витрати», їх класифікацію задля окреслення меж даного дослідження та визначення структурних компонентів, що наповнюють зміст понять доходи та витрати за видами діяльності;

- встановлено роль аудиту в перевірці правильності та достовірності обліку та витрат, що дозволило зрозуміти аудиторські процедури та методики для оцінки ефективності системи обліку доходів та витрат;

- проаналізовано нормативне регулювання обліку, класифікацію доходів та методи їхнього визначення, що дозволило систематизувати та узагальнити вичерпний перелік регламентів які визначають порядок та методологічну основу ведення обліку документування та систематизацію доходів підприємства;

- досліджено класифікацію витрат та методи їхнього визначення задля окреслення меж даного дослідження, поняття документування та систематизації обліку витрат;

- ідентифіковано синтетичний та аналітичний облік доходів та витрат, що дозволяє зрозуміти застосування інформаційних систем у процесі обліку доходів та витрат;

- проаналізовано методи та показники аналізу доходів та витрат, що дозволяє зрозуміти способи використання аналітичних методів виявлення резервів зростання доходів та ефективного управління витратами;

- охарактеризовано значення аудиту у перевірці точності та достовірності обліку доходів і витрат задля окреслення аудиторських процедур та методики, що дозволяє оцінити ефективність системи обліку доходів та витрат;

- внесено пропозиції щодо вирішення виявлених проблем розрахувати за методами схильності підприємства до банкрутства, що дозволяє зрозуміти стійкість підприємства на ринку.

Об'єктом дослідження є доходи та витрати вітчизняного підприємства, *предметом* дослідження є теоретичні та практичні питання організації бухгалтерського обліку, аналізу діяльності, системи внутрішнього контролю та аудиту доходів та витрат підприємства.

При підготовці роботи були використані такі *методи*:

- критичний аналіз інформаційних джерел національних і міжнародних правових актів і наукових праць для виокремлення тенденцій у напрямку наукового пошуку та окреслення основних елементів бухгалтерського обліку доходів і витрат;

- методом синтезу було об'єднано оцінено сучасні підходи до класифікації доходів і витрат та побудовано облікову систему класифікаційних ознак, що різносторонньо характеризує усі елементи доходів та витрат підприємства;

- метод подання змістової теорії як числення, за допомогою методу моделювання загальнонауковий метод дослідження, при якому вивчається не сам об'єкт пізнання, а його зображення у вигляді так званої моделі, однак результат дослідження переноситься з моделі на об'єкт, прогнозування являє собою процес передбачення майбутнього стану підприємства на основі аналізу його минулого і сучасного;

- систематично оцінювана інформація про якісні й кількісні характеристики розвитку підприємства в перспективі, розглядаючи кластерний аналіз належить до статистичної обробки, а також до широкого класу завдань некерованого навчання.

Інформаційною базою при написанні магістерської роботи стали: українські та міжнародні нормативні документи в сфері бухгалтерського обліку та аудиту, зокрема, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Концептуальна основа фінансової звітності, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності, закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» тощо, наукові дослідження вітчизняних вчених, дані бухгалтерського обліку, автоматизованих продуктів та фінансової звітності.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у розробці конкретних підходів до вдосконалення бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аудиту доходів і витрат підприємства, практичне значення у розробці пропозицій щодо оптимізації систем бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю, зокрема:

- поглиблення аналізу за субрахунками : 702 «Дохід від реалізованих товарів», 704 «Вирахування з доходу», 79 «Фінансові результати»;
- адаптація Наказу про облікову політику підприємства;
- модернізація програмного продукту BSI, та використання електронних майданчиків Профісофт;
- рекомендація побудови ефективної моделі мінімізації витрат;
- пропозиція щодо створення відділу внутрішнього аудиту, використання розроблених шаблонів проведення оціночного аудиту, програми аудиту доходів і витрат, положення про створення служби внутрішнього контролю.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження використано при написанні тези «Організаційні засади обліку доходів витрат та фінансових результатів підприємства».

Наукова новизна полягає в розробці конкретних методичних підходів до вдосконалення бухгалтерського обліку, внутрішньогосподарського та незалежного аудиторського контролю доходів і витрат вітчизняних підприємств, зокрема:

- схеми нормативно-правового регулювання обліку доходів та витрат вітчизняних підприємств;
- експертні анкети для оцінки наказу про облікову політику вітчизняної компанії;
- робочих документів аудитора – тесту оцінки системи внутрішнього контролю, програми аудиту доходів та витрат.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Основний зміст роботи викладено на сімдесяти чотирьох сторінках друкованого тексту. Робота містить 24 таблиць, 5 рисунків та 14 додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ВІД РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Роль обліку, аудиту та аналізу в управлінні доходами та витратами

Доходи в кожній сфері суспільного виробництва чи надання послуг в певній галузі економіки мають свій індивідуальний характер і служать джерелом покриття матеріальних витрат, непрямих податків, амортизаційних відрахувань, витрат на оплату праці тощо. При цьому слід зазначити, сучасні економічні умови по-новому ставлять завдання для вирішення проблем обліку операцій з продажу, оскільки існуючі дослідження ґрунтуються на класичному підході. Тому, на нашу думку, деякі аспекти обліку операцій з надання послуг в системі управління підприємствами потребують більш глибокого дослідження, яке залежить від специфіки діяльності підприємства.

Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід», дохід — це зменшення зобов'язання або збільшення активу, що сприяє зростанню власного капіталу, за умови, що оцінку доходу можна достовірно визначити. [1].

Фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є його прибуток, який узагальнено відображає результати господарювання, продуктивність витрат живої та уречевленої праці, а тому є важливою характеристикою діяльності підприємства. Воно займає центральне місце в загальній системі цінних інструментів і важелів управління її економікою. Чим більше компанія продає свою продукцію, тим більший дохід вона отримує. Отримання доходу – виручка від реалізації продукції наданих послуг – свідчить про те, що продукція підприємства знайшла свого покупця, що вона відповідає вимогам і попиту ринку за ціною, якістю, іншими технічними, функціональними характеристиками та властивостями. Отримання доходу створює основу для самофінансування підприємств за умови, що їх розмір достатній для покриття витрат підприємства на реалізації продукції, надання послуг та іншу діяльність. Важливою проблемою обліку доходів в Україні є забезпечення повноти та

своєчасності системи бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання. Ця проблема дуже багатогранна, надзвичайно складна і зачіпає всю нашу суспільну систему, особливо систему державного управління, податкову систему та тіньовий сектор економіки. Сьогодні переважна більшість вітчизняних підприємств не в повному обсязі відображає власні витрати та доходи. Ступінь не репрезентації доходів становить від 30 до 70%, а витрат - від 10 до 50%, тобто витрати відображаються більш повно, ніж доходи. Це тому, що витрати важче приховати, оскільки їх легше контролювати, ніж доходи. Найбільшу частку неврахованих витрат становлять витрати на оплату праці, тому не дивно, що в науковому обігу з'являється термін «тіньова зарплата» [2].

З доходів підприємства спочатку занижується дохід від реалізації продукції, надання послуг, що істотно звужує базу оподаткування для оподаткування підприємств. Ще однією важливою проблемою є забезпечення максимальної ефективності та достатньої аналітичної видачі інформації про доходи компанії. Окремому споживачеві потрібна інформація в певний момент часу для вирішення конкретного управлінського завдання. Якщо споживач інформації за короткий час отримує достатній обсяг інформації, яка йому потрібна і яка його цікавить, то для нього вирішуються проблеми забезпечення максимальної швидкості інформації [3].

Не менш важливою проблемою обліку доходів підприємства є проблема створення єдиної національної інформаційної бази норм і стандартів обліку та контролю доходів підприємства. Така база знань вкрай необхідна Україні, оскільки матеріаломісткість вітчизняної продукції в два-три рази вища, ніж у західних країнах. Це може означати, що, незважаючи на всі інші чинники, значна частина матеріальних цінностей, облікованих як витрати виробництва в нашій країні, розкрадається або фактично використовується у виробництві сумнівної продукції. Сьогодні тіньові витрати є основним каталізатором формування тіньових доходів. Якщо в Україні вдасться створити єдину національну базу знань про норми і стандарти, то на її основі також можна буде розробити галузеві та відомчі норми і стандарти. Максимізація прибутку та мінімізація збитків є однією з цілей будь-якого бізнесу. Тому при аналізі доходів підприємства

особлива увага приділяється визначенню резервів збільшення прибутку і, відповідно, зменшення збитків. [4].

Результати аналітичних розрахунків складають інформаційну базу для розробки товарної політики підприємства, визначення резервів зниження собівартості продукції та підвищення ціни реалізації. У ринкових умовах, що склалися в Україні, зростає потреба в якісній, достовірній та оперативній інформації. Робота підприємства в даний час неможлива без використання сучасних інформаційних технологій, персональних комп'ютерів і створення на їх основі автоматизованих робочих місць. В першу чергу це стосується обробки бухгалтерської інформації, оскільки вона цікавить власника підприємства, державні органи та потенційних інвесторів.

Обліково-аналітична інформація формується на основі функціонального підходу в системі обліково-аналітичного забезпечення, яка є основною складовою системи інформаційного забезпечення діяльності торговельного підприємства. Ця система, як синтез різних видів обліку та аналізу, створюється з метою надання інформації про процес прийняття управлінських рішень і контролю за їх виконанням, що є передумовою оптимізації управлінських рішень і позитивно впливає на рівень фінансових результатів.

Система обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, яка впливає із суті її визначення, повинна інтегрувати три підсистеми:

- обліково-аналітичне забезпечення;
- аналітичне забезпечення;
- контроль.

При формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством у цілому та фінансовими результатами зокрема необхідно враховувати, що кожне підприємство не ізольоване, а утворює особливу єдність із зовнішнім середовищем, яка має істотний вплив на результати діяльності компанії та якість управлінських рішень. Однією з вимог є адаптація системи та її окремих елементів до змін зовнішнього середовища є однією з умов забезпечення стабільності функціонування господарюючих суб'єктів [5].

Підсумовуючи наявні недоліки в організації бухгалтерського обліку та підсумовуючи результати аналізу, можна запропонувати підприємствам України наступні пропозиції, впровадження яких дозволить стабілізувати фінансові результати:

1) приймає рішення щодо вдосконалення та оптимізації структури торговельної діяльності для задоволення потреб ринку та забезпечення максимального обсягу реалізації товарної продукції;

2) послідовно автоматизувати бухгалтерський облік та впровадити інформаційні системи та програмне забезпечення на основі конфігурації програми для комерційних організацій;

3) удосконалити обліково-аналітичне забезпечення управління доходами та фінансовими результатами;

4) забезпечення посади бухгалтера-аналітика, який веде управлінський облік для забезпечення керівництва необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень та здійснення антикризового управління;

4) доцільно рекомендувати управлінню економічного розвитку району надавати консультативну допомогу та надавати бухгалтерам підприємств необхідну інформацію щодо ситуації на активному регіональному ринку;

5) служба маркетингу підприємств для моніторингу ринку збуту з метою виявлення найбільш вигідних каналів збуту та інформаційного забезпечення формування цінової політики підприємств;

6) економічній службі розробити систему нормативів аналізу відхилень фактичних витрат від планових та запровадити режим економії та забезпечення зниження собівартості, що дає змогу використати виявлені резерви зростання фінансових результатів та збільшення прибутковості.

Також необхідно звернути пильну увагу на аналіз причин негативних фінансових результатів через надзвичайні події, тобто безгосподарність. Недопущення збитків від цих подій є суттєвими резервами зростання доходів підприємств [6].

Таким чином, облік, аналіз та аудит є фундаментальною основою прийняття раціональних рішень щодо управління доходами та витратами

підприємства. Без належної обліково-аналітичної інформації щодо динаміки та структури доходів і витрат від усіх видів діяльності неможливо забезпечити стабільно-позитивні фінансові результати діяльності компанії, збереженість та раціональність використання її ресурсів, а також уникнути негативних явищ пов'язаних з несвоєчасність чи неправильність здійснення розрахунків з бюджетом. Тому, для більш глибокого розуміння сучасних підходів до організації і ведення обліку доходів і витрат від різних видів діяльності підприємства далі слід розглянути актуальні питання пов'язані з теоретичними основами.

1.2. Теоретичні основи обліку доходів та витрат

Незалежно від форми власності та виду діяльності, кожен бізнес намагається утриматися на ринку, отримуючи прибуток від фінансово-господарської діяльності. У свою чергу головним показником, який найточніше показує ефективність діяльності та економічний потенціал її розвитку, є фінансовий результат, який безпосередньо залежить від доходів і витрат звітного періоду.

Показниками фінансових результатів господарської діяльності господарського підприємства є прибуток або збиток. Визначається шляхом зменшення суми доходу звітного періоду на суму витрат цього періоду. Склад доходів і витрат комерційних організацій визначається законодавством. Перевищення доходів звітного періоду над витратами призводить до прибутку, і навпаки - до збитку.

Проаналізуємо наукові підходи вчених до визначення сутності поняття «дохід». У науковій літературі сутність категорії доходу трактується по-різному, що призводить до виникнення суперечностей у поясненні цієї економічної категорії. Власне така ситуація спонукає нас до дослідження економічної сутності поняття «дохід», який є одним із важливих показників фінансово-господарської діяльності. [7].

У своїх працях, В. І. Шмиголь розглядає дохід як збільшення економічної вигоди за рахунок придбання активів або погашення зобов'язань, що веде до

примноження капіталу компанії, за винятком внесків учасників. Конкурентні переваги в результаті використання в господарському процесі необхідних для цього економічних ресурсів і за умов прийнятих рівнів підприємницького ризику [8].

Ф. Ф. Бутинець, у своїх працях дохід розглядає як надходження грошових коштів та інших доходів від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за певний період часу [9].

Щодо В. І. Грузинова, він трактує дохід компанії як категорію, що складаються з доходів від наданих послуг основних засобів та інших майнових цінностей компанії, а також доходів від нереалізованої діяльності [10].

Г. Вознюк та А. Загородній, у своїх працях розглядають виручка, як різниця між виручкою від реалізації продукції, товарів і послуг і матеріальними витратами на виробництво і реалізацію цієї продукції. Частка матеріальних витрат у визначенні доходу включає вартість використаних у процесі виробництва матеріалів, виробів, конструкцій, палива й енергії, а також амортизаційні відрахування, кошти на соціальне страхування та інші платежі. Дохід від прибутку розрізняється розміром заробітної плати, що виплачується працівникам дохід відповідає сумі прибутку і заробітної плати, грошові або матеріальні цінності, отримані від виробничої, посередницької та іншої діяльності [11].

Т. О. Примак у своїх працях визначав, що дохід - це виручка компанії від реалізації продукції, послуг і бізнесу, за винятком податку на додану вартість і податку на споживання [12].

В. І. Блонська у своїх працях розуміє дохід, як отриманий у результаті господарської діяльності протягом певного періоду часу у вигляді певних економічних вигод, отриманих у результаті використання економічних ресурсів, включених у господарський процес за умов прийняттого рівня підприємницького ризику [13].

В той час, В. М. Жук, дохід – це надходження від реалізованої продукції за вирахуванням матеріальних та прирівняних до них витрат, грошового потоку та інших доходів за одиницю часу [14].

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» надає таке значення: дохід — примноження економічної вигоди у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, що призводить до збільшення власного капіталу [15]. До доходу включаються лише валові надходження економічних вигод, отриманих або які будуть отримані підприємством за рахунок власних коштів. Суми, отримані від імені третіх сторін, не є економічною вигодою, що надається бізнесу, і не призводять до збільшення власного капіталу.

МСФЗ 18 «Дохід», дає таке значення: дохід - це валові економічні вигоди, отримані протягом періоду, що виникли в ході звичайної діяльності господарського підприємства, власний капітал якого збільшився в результаті цього доходу, а не в результаті внесків учасників капіталу [16].

Дохід від реалізації продукції товарів надання робіт та послуг, сукупний дохід від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів, а також непрямі податки та збори. Таке визначення доходу міститься в П(С)БО 15 «Доходи» [17].

Податковий кодекс України визначає дохід як будь-який дохід, отриманий на території України включаючи виплату заробітної плати іноземними роботодавцями, на континентальному шельфі, резидентами чи нерезидентами, у тому числі від усіх видів діяльності на території України, виключна економічна зона.

Доходи та витрати виникають в рамках діяльності підприємства. Дохід означає збільшення економічних вигод у вигляді доходу від активів або зменшення зобов'язань, що призводить до збільшення вартості власного капіталу компанії.

Визначення категорії «доходи» подано за різними літературними джерелами у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Формулювання категорії «доходи» за нормативними документами та літературними джерелами

Джерело	Сутність поняття “доходи”
НП(с)БО 1“Загальні вимоги	Дохід — це збільшення економічних доходів у формі надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить

до фінансової звітності”[15]	до збільшення власного капіталу (за винятком зростання капіталу внаслідок внесків власника).
ПСБО 15 “Дохід”[17]	Дохід визнається, коли актив збільшується або зобов’язання зменшується (за винятком збільшення капіталу в результаті внесків учасників бізнесу), що сприяє до збільшення власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.
МСФЗ 18 “Дохід”[16]	Доходом є не результат внесків учасників капіталу, а валові економічні вигоди, отримані протягом періоду, що виник під час діяльності підприємства, власний капітал якого збільшився внаслідок цього доходу.
Податковий кодекс України[18]	Будь-які доходи, отримані резидентами або нерезидентами, у тому числі від усіх видів діяльності на континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, на території України (включаючи виплату (нарахування) заробітної плати іноземними роботодавцями).
Жук В. М.[14]	Дохід – це: - виручка від реалізації продукції за виключенням матеріальних та прирівняних до них витрат - потік грошових та інших не грошових доходів в одиницю часу
Бутинець Ф. Ф.[9]	Дохід (виручка) як економічна категорія – це надходження грошових коштів та інших доходів від реалізації продукції, товарів, послуг за певний період часу.
Примак Т.О. [12]	Виручка – це дохід підприємства від реалізації продукції, надання послуг та виконання робіт без урахування податку на додану вартість та податку на споживання.

Якщо узагальнити вище викладений матеріал, то можна сказати, що дохід - це механізм, який може призвести до збільшення економічних вигод через зміни в активах, зміни їх вартості та зміни вартості зобов’язань, що впливають на власний капітал. Усе це є концепцією економічного зростання та економічної вигоди, що реалізується через певні дії та управлінські рішення.

Основними джерелами доходу компанії є:

- дохід від реалізації продукції товарів надання послуг;
- доходи від продажу іноземної валюти;
- дохід від реалізації оборотних активів;
- дохід від оперативного лізингу активів;
- дохід від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті;
- суми штрафів, пені і санкцій, накладених за порушення трудових договорів;
- доходи від списання кредиторської заборгованості;

- погашення раніше списаних активів;
- суми отриманих дотацій і субсидій;
- інші прибутки.

Розвиток ринкової економіки вимагає від компаній раціонального та економічно обґрунтованого підходу до планування своєї діяльності, визначення стратегії збільшення доходів компанії, аналізу та оцінки досягнутих результатів. Отримання доходу – головна мета підприємницької діяльності, основна мотивація будь-якого бізнесу. Політика уряду щодо ціноутворення, оподаткування та кредитування має значний вплив на формування доходів. За цих обставин надзвичайно актуальною проблемою є створення умов для ефективної діяльності підприємств та забезпечення ефективного використання доходів.

Оскільки у всій економічній літературі немає єдиного погляду на визначення поняття «витрати» та поняття «дохід», теоретичний та практичний характер є одним із основних проблемних питань. У вітчизняній економічній літературі пояснення категорії «витрати» не є спільним. Зустрічаються найбільш частіше такі підходи до розуміння витрат [19].

- 1) витрати в формі виплат (економічні витрати);
- 2) витрати, що формують вартість продукції (вартісні витрати).

У своїх визначеннях Р. Макконеллі та С. Брю [20], показують таке розуміння витрат, що ґрунтується на факті нестачі ресурсів та можливості їх спрямованого використання. Автори К. Макконеллі і С. Брю в межах маржиналістського підходу до затрат визначають їх як виплати, які підприємство має зробити, або доходи, які підприємство зобов'язане забезпечити постачальникові ресурсів, щоб відвернути ці ресурси від альтернативних шляхів їхнього використання.

Серед українських науковців щодо цієї категорії є такі коментарі:

- С.С Голов під витратами розглядає кількість ресурсів, що використовуються в грошовому вимірі для досягнення конкретної мети [21].

- Ф.Ф. Бутинець: витрати – витрати праці, матеріальних витрат, фінансових витрат та інших видів ресурсів, наявних на виробництво продукції, виражені в грошовій формі [22].

- В.М. Дерій витрати – це повністю використані в процесі фінансової діяльності підприємства або частково використані, основні засоби, трудові і розумові ресурси, а також зменшення зобов'язань компанії перед бюджетами, кредитором та іншими юридичними і фізичними особами [23].

- А. М. Турило: витрати – це вартісний вираз абсолютної суми спожитих ресурсів, необхідних для господарської діяльності підприємства та досягнення його цілей [24].

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає поняття витрат таким чином, що це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок вилучення або розподілу власниками) [15].

Відповідно до П(С)БО16, «витрати» — це зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу компанії за винятком зменшення капіталу внаслідок вилучення або розподілу капіталу учасниками , за умови, що такі витрати є надійними [25].

Основною вимогою підвищення ефективності діяльності підприємств є розуміння сутності фінансових результатів діяльності підприємств та прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на їх подальший розвиток.

Нижче наведено визначення категорії «витрати» за різними літературними джерелами у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення категорії «витрати» за різними літературними джерелами

Джерело	Визначення поняття «витрат»
П(С)БО 16 «Витрати» [20]	Витрати визнаються як зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу компанії (за винятком зменшення внаслідок вилучення власного капіталу) у тій мірі, в якій його можна достовірно оцінити.

Бутинець Ф. Ф. [22]	Витрати — це виражені в грошовій формі поточні витрати праці, матеріальних ресурсів, фінансових ресурсів, що використовуються для виробництва продукції.
Голов С. С. [21]	Сума ресурсів, що використовуються в грошовому вимірі для досягнення конкретної мети, є витратами бізнесу.
Дерій В. М. [23]	Доцільно зменшити витрати, резерви, основні фонди, трудові ресурси, що використовуються повністю або частково під час господарської діяльності підприємства.
М.С. Пушкар [27]	Витрати — це сума факторів виробництва (ресурсів), які споживаються для виробництва товарів, робіт і послуг
Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С.Завадський [28]	Витрати виникають у процесі застосування ресурсів під час здійснення діяльності. Вони цілеспрямовані. Операційні витрати визначаються як сума зменшення активів або зменшення (збитку) власного капіталу.
О.Ф. Вербило [29]; Є.В. Мних [30]	Витрати – зменшення економічних доходів у вигляді реалізації активів або примноження зобов'язань, що призвело до зменшення власного капіталу
І.О. Бланк [31]	Витрати праці, матеріалів, фінансових та інших видів ресурсів, наявних на виробництво продукції, виражаються в грошовій формі.
Турило А. М. [24]	Витрати — це вираження вартісної абсолютної суми спожитих ресурсів, необхідних для діяльності підприємства та досягнення його цілей.
В.Н. Селиванов, Л.К. Воронова [32]	Виробництво продукції складаються з витрат, пов'язаних з використанням природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, нематеріальних активів, трудових ресурсів у процесі виробництва продукції, а також інших витрат, пов'язаних з її виробництвом (роботи, послуги)

Вивчення нормативно-правової бази України дозволяє зробити висновок, що в законодавстві не враховано суть поняття «фінансовий результат». Зокрема, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» підтверджує лише суть визначень понять «прибуток» і «збиток», що створює труднощі у визначенні сутності, ролі та значення фінансового результату [15].

Дослідження проведеного аналізу нормативно-правової, наукової та довідкової літератури в розрізі даного питання із встановленою метою виявлення особливостей сутності досліджуваного поняття та визначення його місця в системі бухгалтерського обліку. А також для більш широкого спектра розуміння сутності теоретичних засади аудиту доходів та витрат.

1.3. Теоретичні засади аудиту доходів та витрат

Для організації ефективної діяльності підприємства та залучення інвесторів необхідна процедура перевірки інформації у фінансовій звітності – аудит.

Аудит доходів і витрат є частим і трудомістким предметом аудиту, перш за все тому, що як держава, так і саме підприємство зацікавлені в достовірності їх обліку та включенні до річної фінансової звітності. Для держави – це надходження до державного бюджету у вигляді податку на доходи фізичних осіб та інших податків і зборів, для компанії – відсутність штрафів за некоректне внесення даних у фінансову звітність та можливість залучення фінансового капіталу.

Завантаженість даного виду аудиту базується на високому ризику виявлення спотворень у сфері, яка визначає фінансові результати і тим самим істотно впливає на інвестиційну привабливість компанії.

На сучасному етапі розвитку зростає потреба у підтвердженні достовірної бухгалтерської та податкової інформації про фінансово-господарську діяльність базового підприємства – ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія». Тому необхідно терміново провести аудит, мета якого, відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» є генерація аудитором незалежної думки відносно формування та відповідності фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах застосованій концептуальній основі [33].

Процес аудиту фінансової звітності розмежовують на такі етапи: організаційний, підготовчий, технологічний та заключний. Основні методи його проведення за етапами перевірки наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Методика аудиту доходів та витрат за етапами перевірки [34, 35]

Назва етапу	Сутність етапу	Методи
Організаційний	Вивчення споживачів: галузь, структура, корпоративна діяльність, організація бухгалтерського обліку, аналіз попередніх висновків аудиторів, власні перевірочні можливості	Перевірка під час вивчення установчих документів, звітності, облікової політики, аналітичних процедур при оцінці галузевої практики
Підготовчий	Формування аудиторської групи, визначення потреби в	Перевірка документів підприємства, зокрема внутрішніх положень,

	експертах, створення плану та програми аудиту	прийняття рішення про залучення експертів для зменшення невизначеності з окремих ділянок обліку та подальший аналіз інформації
Технологічний	Застосування аудиторських процедур відповідно до програми перевірки для отримання аудиторських доказів	Повторне виконання при перевірці дотримання облікової політики щодо обліку доходів і витрат, визначення фінансових результатів.
Заключний	Формування та надання інформації клієнту, підготовка аудиторського висновку та фінансової звітності	Аналітичні процедури для аналітичного огляду аудиторської документації, зведення відхилень та їх причин

Якість і достовірність зібраних доказів залежить від методу їх збору: суцільна чи вибіркова перевірка доходів і витрат [36]. При виборі зразка аудиту для збору доказів не потрібно приймати остаточне рішення щодо достовірності подання інформації про весь суб'єкт бухгалтерського обліку, в цьому випадку аудитор бере на себе певний ризик.

Наприклад, при перевірці адміністративних витрат не виявлено помилок у відображенні інформації по рахунках, сумах тощо та правильно списано суми на фінансовий результат. Було б неправильно вважати, що витрати на збут та інші операційні витрати також достовірно відображені в обліку. Доцільніше було б проводити суцільний контроль, оскільки фінансовий результат зменшується на суму витрат, тому дуже важливо ретельно вивчити їх відображення в бухгалтерському обліку підприємства.

За результатами дослідження можна стверджувати, що на кожному етапі корпоративного аудиту аналітичні процедури відіграють вирішальну роль, наприклад, на етапі планування вони дають змогу визначити ступінь аудиторського ризику та суттєвості та потенційно визначити зони ризику, які потребують детального дослідження.

Відповідно до МСА 500 «Аудиторські докази» аудиторська думка формується та модифікується на основі аудиторських доказів. Однією з проблем, з якою може зіткнутися аудитор при отриманні аудиторських доказів, є обмежений доступ до об'єктів обліку [38]. З урахуванням бойових дій аудитор повинен оцінити можливість перевірки необхідних об'єктів обліку, якщо доступ

при цьому обмежений, що призводить до необхідності підходів до проведення аудитів змін.

Без належної обліково-аналітичної інформації про динаміку та структуру доходів і витрат від усіх видів діяльності неможливо забезпечити стабільні та позитивні фінансові результати діяльності підприємства, збереження та раціональність використання його ресурсів, а також уникати негативних явищ. Тому для глибшого розуміння сучасних підходів до організації та обліку доходів і витрат від різних видів корпоративної діяльності необхідно додатково розглянути актуальні питання у зв'язку з теоретичними основами.

Стандартизована документація аудитора не тільки підтверджує проведення аудиту, але й забезпечує його якісне та економічне проведення. На підставі документальних підтверджень легше сформулювати висновок про достовірність обліку доходів і витрат, а також думку про фінансову звітність в цілому, оскільки проводиться аналіз документально підтвердженої проміжної фінансової звітності та її обґрунтованості. одночасно як обґрунтування причин, що містяться у звіті незалежного аудитора, висловленому аудиторському висновку.

Аудитор при проведенні аудиту доходів та витрат використовує отримані аудиторських доказів та використовує різні документи, які представлені на таб. 1.4.

Таблиця 1.4

Джерела облікової інформації для проведення аудиту [37]

Інформаційне забезпечення для проведення аудиту доходів та витрат діяльності підприємства		
Організаційні документи	Первинні документи	Фінансова та податкова звітність
Наказ про облікову політику підприємства; протоколи зборі учасників тощо	бухгалтерські документи, авансові звіти, касові звіти з додатками (ПКО та ВКО, платіжні відомості, квитанції тощо), накладні (ТТН, видаткові відомості, на відпуск ТМЦ тощо).), розрахунок амортизації ОЗ, акт нарахування амортизації ОЗ, виписки з банківських рахунків з доданими	форми №1 "Баланс", №2 "Звіт про фінансові результати", податкові декларації тощо

	первинними документами (рахунки-фактури, платіжні доручення тощо), форма головної книги	
--	---	--

Загалом, всі страхові компанії повинні проводити аудит хоча би раз на рік. Це допомагає у веденні бухгалтерії без помилок та неправдивих даних і сприяє прозорості даних та всіх показників. Особливу роль аудит відіграє у обліку доходів та витрат, що показує точність даних при визначені прибутку та точності його розрахунку.

Висновки до розділу 1

Організація ефективного обліку доходів і витрат підприємства полягає у чіткому визначенні сутності цих визначень та їх класифікації на основі вимог законодавства та поточних економічних процесів. Таким чином, бухгалтерський облік, аналіз і аудит є фундаментальною основою для прийняття раціональних рішень щодо управління доходами і витратами компанії.

У рамках дослідження здійснено аналіз нормативної, наукової та довідкової літератури з даного питання з метою виявлення сутнісних ознак досліджуваного поняття та визначення його місця в системі бухгалтерського обліку. А також для більш широкого спектра розуміння сутності теоретичних засади аудиту доходів та витрат.

Загалом, всі страхові компанії повинні проводити аудит хоча би раз на рік. Це допомагає у веденні бухгалтерії без помилок та неправдивих даних і сприяє прозорості даних та всіх показників. Особливу роль аудит відіграє у обліку доходів та витрат, що показує точність даних при визначені прибутку та точності його розрахунку.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»

2.1. Організація обліку доходів діяльності страхової компанії

В умовах сучасного господарювання найважливішим показником, що характеризує ефективність господарської діяльності підприємства, є фінансовий результат: прибуток або збиток, який безпосередньо залежить від доходів і витрат певного періоду. Всі економічні групи характерні суб'єктам господарювання незалежно від форми власності, виду діяльності та розміру. Витрати та доходи прямо та опосередковано впливають практично на всі функціональні рівні підприємства та визначають його цінову політику, обсяги виробництва, прибуток, показники фінансового стану, конкурентоспроможність продукції та підприємства в цілому, ефективність управління підприємством тощо. витрати і доходи відображають ціну всіх економічних ресурсів підприємства і тому лише характеризують ефективність його діяльності.

Рівень фінансових результатів безпосередньо відображає технологію та організацію сфери послуг, а також специфіку діяльності підприємства. Тому зовнішніх і внутрішніх користувачів цікавить інформація про досягнуті фінансові результати. Проте розширення видів економічних відносин і поява нових організаційно-правових форм підприємств зумовлюють можливість визначення результатів деяких операцій із застосуванням кількох підходів та встановлення варіантів їх відображення в бухгалтерському обліку. Тому особливо важливою є чітка регламентація порядку звітності та списання доходів і витрат [39].

Тому організацію бухгалтерського обліку доходів, витрат та фінансових результатів розглянемо на прикладі ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія».

ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» створено в 2001 році і на сьогодні є однією з провідних страхових компаній України. За формою власності

«Українська пожежно-страхова компанія» є приватним акціонерним товариством.

Види діяльності компанії за КВЕД

- 65.12 Інші види страхування, крім страхування життя;
- Інші види діяльності;
- 66.21 Оцінювання ризиків та завданої шкоди;
- 66.22 Діяльність страхових агентів і брокерів;
- 66.29 Інша допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення;
- 68.20 Оренда та експлуатація власного або орендованого нерухомого майна.

Приватне акціонерне товариство «Українська пожежно-страхова компанія» є платником податку на прибуток та додаткової ставки 3% до кожного договору страхування, тобто знаходиться на загальній системі оподаткування.

Облік ведеться в центральній бухгалтерії за такими напрямками, які представляють необхідну інформацію для здійснення аудиту за діяльністю компанії у цілому, і за діяльністю всіх господарських підрозділів. За звітний період підрозділи та головна бухгалтерія формує за даними загального й розділеного обліку баланс та інші форми звітності.

Комп'ютерна форма обліку дає можливість підвищити ефективність аналітичного обліку на комп'ютеризованих ділянках обліку. Тому аналітичний облік можна вести з різним рівнем деталізації та широким колом об'єктів аналізу, оскільки всі складні розрахунки та аналізи здійснюються комп'ютером. Також вирішується проблема оперативності отримання комп'ютеризованих облікових даних. Після введення первинної інформації розрахунок і формування відомостей продажів і балансу відбувається автоматично. Все оформлення документів та здійснення операцій опирається на дані облікової політики підприємства та відповідні законодавчі документи.

Організація бухгалтерського обліку — це відповідний рівень управління економікою підприємства, ступінь впливу результатів діяльності окремих

підрозділів на підвищення ефективності виробництва, обґрунтованість якісних планово-кількісних показників, оптимальність ціноутворення.

Основною метою ведення обліку доходів, витрат та фінансових результатів є надання користувачам необхідної та своєчасної інформації про витрати, доходи та результати діяльності підприємства у встановлені терміни.

Завдання організації обліку витрат та доходів діяльності:

- правильне визначення та достовірна оцінка затрат, вигод та фінансових результатів діяльності;

- відокремлення затрат, вигод та фінансових результатів відповідно до класифікаційної групи;

- точне та повне документування та своєчасне заповнення в бухгалтерському обліку затрат, вигод і резервів фінансової діяльності;

- контроль правильності визначення фінансових результатів відповідно вид діяльності;

- висвітлення всієї та достовірної інформації про витрати і доходи діяльності та наявності та розподілу чистого прибутку для потреб компанії.

Відповідно до П(С)БО 1 основною діяльністю товариства є операції з реалізації продукції, продажу товарів, наданих послуг, що є основною метою створення підприємницької діяльності. Для страхової компанії основною ознакою надання страхування своїм клієнтам і пропонування послуг перестраховування. Більш широке поняття операційна діяльність включає основну діяльність та іншу діяльність, яка не є ні інвестиційною, ні фінансовою за своєю природою [40]. Тобто операційна діяльність страховика включає, окрім прямого страхування та вхідного перестраховування, операції страхового резерву та центрального резервного фонду, операції вихідного перестраховування та надання страховою компанією агентські послуги з оцінки ризиків і збитків для інших страховиків. Інвестиційна діяльність є другою важливою складовою звичайної діяльності страхової компанії як фінансової установи. Для виконання нормативних вимог до можливості сплати страховика повинен мати достатній вільний власний капітал [41]. Зазвичай ці кошти вкладаються вигідно. Таким чином, основним доходом страхової компанії є операційна та інвестиційна

діяльність. Страховик може отримати інші доходи, до яких, зокрема, відносяться доходи від фінансової діяльності, пов'язаної зі зміною розміру та складу боргового капіталу [42].

Хоча для страхових компаній брати кредити не характерно, вони мають маєте право отримати активи на певний термін із зобов'язанням їх повернути. На основі розглянутих характеристик авторами статті уточнено класифікацію доходів страхової компанії, представлену в таблиці. 2.1.

Деякі вітчизняні науковці невірно зараховують отримані страхові виплати до операційних доходів [43]. Технічно кажучи, у момент отримання платежу страхові зобов'язання збільшуються, тому економічна вигода страхової компанії не збільшується. Коли страхові виплати отримані, вони вираховуються з резерву незароблених премій і стають доходом лише через деякий час, коли вони зароблені. Проте планувати реалізацію страхових продуктів і контролювати виконання планів продажів зручніше за страховими платежами.

Відповідно до форм звітності страховика дохід від інвестування резервів зі страхування життя є операційним доходом, а дохід від інвестування технічних резервів і центральних резервних фондів – дохід від капіталу [44]. Останнє суперечить світовій практиці віднесення інвестування страхових резервів до операційної технічної діяльності. Якщо взяти до уваги використання основних статтях доходів страхової компанії, що підлягає управлінню, є вигоди від реалізації страхових послуг які надаються страхувальником, приріст капіталу від розміщення страхових резервів та інвестування їх в різні види діяльності і приріст капіталу від розміщення власних коштів.

Таблиця 2.1

Класифікація доходів страхової компанії

Група	Доходи операційної діяльності	Доходи інвестиційної діяльності, іншої ніж розміщення коштів страхових резервів	Інші доходи
-------	-------------------------------	---	-------------

Статті доход	<ul style="list-style-type: none"> - доходи від страхових послуг; - суми, погашені з резервів, за винятком резерву незароблених премій; - приріст капіталу від розміщення коштів страхового резерву; - компенсаційні виплати з осіб, винних у заподіяній шкоді; - частки страхових виплат, компенсованих перестраховиками; - комісійні винагороди страховику за перестраховування; - дохід від надання послуг іншим страховикам; 	<ul style="list-style-type: none"> - доходи від депозитів; - доходи від облігацій; - дивіденди по акціях; - дохід від акціонерних інвестицій; - дохід від оренди нерухомості; - дохід від реалізації фінансових інвестицій; - доходи від реалізації основних засобів; - інші інвестиційні доходи 	<ul style="list-style-type: none"> - доходи від фінансової діяльності; - дохід від переоцінки основних засобів; - дохід від переоцінки фінансових інструментів; - кумулятивні курсові різниці; - надзвичайні доходи
--------------	---	--	--

Варто погодитись з О. М. Тридідом, що управління доходами має здійснюватись на стратегічній основі, спрямовуючи розвиток підприємства на довгострокову перспективу [45]. Дійсно, в мінливих умовах зовнішнього середовища з метою забезпечення адаптації суб'єкта підприємництва до змін або активного реагування на можливості змін використовуються моделі, методи і прийоми стратегічного управління [46]. Основними орієнтирами такого типу менеджменту є «підготовка майбутнього та до майбутнього» [46] шляхом стратегічного мислення і стратегічної поведінки. Ця концепція поєднує інтегральний і цільовий підходи до управління діяльністю, що дає змогу встановлювати стратегічні цілі та порівнювати їх з наявним потенціалом підприємства, а також узгоджувати їх між собою [46].

Підприємство самостійно організовує ведення бухгалтерського обліку на засадах часткової його централізації. Централізована організація бухгалтерського обліку передбачає створення на підприємстві єдиного облікового центру - центральної бухгалтерії, яка і здійснює весь обліковий процес. При цьому документування здійснюваних операцій проводиться у відповідних господарських підрозділах і у встановлені графіком документ обороту строки надходження цих документів у центральну бухгалтерію [47].

Одним із основних внутрішніх нормативних документів підприємства, що визначає порядок організації обліку доходів і витрат, є «Наказ про облікову політику», затверджений наказом керівника підприємства і містить розділ «Про основні принципи та організацію обліку доходів і результатів діяльності».

Облікова політика на даному підприємстві реалізується таким чином, щоб фінансова звітність повністю відповідала всім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та кожного конкретного МСФЗ.

Облікова політика – це сукупність методів, принципів, засобів організації бухгалтерського обліку, порядку відображення в ньому обставин, які впливають на фінансовий стан Компанії. Облікова політика ПрАТ «УПСК» визначає та встановлює для всіх відокремлених підрозділів ПрАТ «УПСК» (далі – Компанії) єдині методичні підходи до побудови та організації бухгалтерського обліку та звітності, єдине тлумачення та розуміння принципів своєчасного та достовірного відображення господарських операцій.

Облікова політика Компанії ґрунтується на чинному законодавстві України, Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ), нормативних документах Державної Комісії з регулювання ринків фінансових послуг та рішеннях акціонерів і керівництва компанії. У своїй діяльності для організації бухгалтерського обліку, ведення рахунків та складання зовнішньої і внутрішньої фінансової звітності Компанія дотримується основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності безперервності, послідовності та нарахування.

Облікова політика визначає зміни облікових процедур в компанії, що зумовлені змінами чинного законодавства, удосконаленням організаційної структури Компанії та системи управління ним, впровадженням нових організаційних і комп'ютерних технологій, розширенням спектру та обсягу послуг, що надаються компанією, а також облікову політику компанії щодо операцій, які раніше ним не здійснювались. У разі, якщо протягом 2020 року окремі положення облікової політики компанії не відповідають нормам чинного законодавства, у зв'язку із внесенням змін та доповнень до них. компанія

керується внутрішніми локальними правовими актами й документами, які визначають його облікову політику, у частині, що не суперечить чинному законодавству [48].

Об'єкти облікової політики щодо витрат, доходів табл.2.2

Таблиця 2.2

Об'єкти облікової політики підприємства

Положення про облікову політику
<i>Об'єкти облікової політики збуту</i>
номенклатура статей доходів діяльності
спосіб вивчення ступеня завершеності послуг дохід від надання яких визначається за ступенем завершеності
порядок розподілу чистого прибутку

Облік доходів страхової компанії здійснюється відповідно до МСФЗ 18 «Доходи», за винятком доходів за договорами страхування. Дохід, отриманий страховою компанією від діяльності, відмінної від страхування, відображається у складі інших операційних доходів, фінансових доходів та інших доходів.

Доходи та витрати враховуються в бухгалтерському обліку та звітності страхової компанії за принципом нарахування, що означає, що доходи та витрати повинні відображатися в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності тоді, коли вони фактично існують, а не в періодах фактичного перебування коштів. отримано або сплачено. Для визначення фінансового результату за звітний період необхідно порівняти визнаний дохід за звітний період і витрати, понесені для отримання цього доходу.

Страхова компанія реєструє доходи та витрати в бухгалтерському обліку, якщо вони відповідають таким критеріям:

Дохід — це збільшення економічних вигод у формі прибутку або зростання вартості активів протягом певного періоду. Важливою характеристикою доходу є те, що він призводить до збільшення капіталу або вартості, іншими словами — до збільшення чистої власності.

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів, амортизаційних відрахувань можливості створення зобов'язань протягом звітного періоду, що призводить до зменшення власного капіталу і не є розподілом між акціонерами.

Принцип нарахування доходів і витрат за датою надання послуги дозволяє компанії відображати дохід та витрати у звітному періоді, коли вони фактично виникають в процесі надання послуг чи виконання угод. Оцінка доходу за справедливою вартістю компенсації, що була отримана або підлягає отриманню, відображає реальну вартість послуг або комісій, які були надані чи отримані компанією за певний період часу.

Відповідно до МСФЗ 18 дохід дисконтується, якщо платіж відстрочено більше ніж на один рік. Процентний дохід визначається як різниця між поточною справедливою вартістю майбутнього платежу та сумою його номінальної компенсації з використанням методу ефективної процентної ставки.

Коли товари або послуги обмінюються, дохід вимірюється на основі справедливої вартості отриманих товарів або послуг, скоригованої на суму переданих грошових коштів або їх еквівалентів. Якщо справедливу вартість отриманих товарів або послуг неможливо достовірно визначити, дохід оцінюється за справедливою вартістю, скоригованою на будь-які передані грошові кошти або їх еквіваленти. Якщо справедливу вартість отриманих товарів або послуг неможливо достовірно визначити, дохід оцінюється за справедливою вартістю, скоригованою на будь-які передані грошові кошти або їх еквіваленти. Якщо достовірно оцінити результат надання послуг неможливо, дохід від реалізації визнається в сумі, що не перевищує витрат, що підлягають відшкодуванню. Процентні доходи та витрати визнаються у прибутку або збитку відповідно до МСФЗ 39 [49] із застосуванням ефективної процентної ставки.

Дивіденди визнаються, встановленням права акціонера на отримання грошових виплат. Доходи та витрати від перерахунку залишків не в національній валюті відображаються у складі доходу або витрат згорнуто. Доходи та витрати визначаються однозначно, хоч пов'язані з тією самою операцією.

Фінансова звітність складається відповідно до вимог МСФЗ, розроблених Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, та роз'яснень Комітету з інтерпретацій міжнародної фінансової звітності, а також відповідно до інтерпретацій Постійного комітету з інтерпретацій, затверджених Міжнародним комітетом з бухгалтерського обліку та набувають чинності на початку 2019 року. МСФЗ 1 «Перше застосування МСФЗ» визначає особливості складання фінансової звітності за МСФЗ у перших звітних періодах.

Ретельна перевірка та обробка документів перед їх використанням у синтетичному та аналітичному обліку є ключовою складовою ефективного бухгалтерського процесу. Синтетичний облік використовує загальні або сумарні дані про фінансову діяльність підприємства, тоді як аналітичний облік деталізує ці дані, розкриваючи докладну інформацію про різні аспекти фінансової діяльності. Контроль за правильністю та своєчасністю документів перед їх використанням для облікових цілей є важливим етапом. Це допомагає уникнути помилок та забезпечити точність і достовірність фінансової звітності, що є важливим для управління підприємством та прийняття стратегічних рішень.

Операції пов'язані з документуванням обліком доходів наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Документування операцій пов'язаних з обліком доходів

Шифр та назва рахунку	Назва документу
Рахунок 70 "Виручка від реалізації"	рахунок-фактура; договір купівлі-продажу корисних копалин; подорожній лист; запит на оплату; розрахунковий (довідковий) облік тощо.
Рахунок 71 "Інші операційні доходи"	рахунок-фактура, договір, накладна, платіжна вимога, специфікація, довідка та бухгалтерський розрахунок
Рахунок 72 "Дохід від участі в капіталі"	Розрахунково-облікова довідка
Рахунок 73 "Інші фінансові доходи"	Розрахунково-облікова бухгалтерії
Рахунок 74 "Інші доходи"	Приймально-передавальне право, право переоцінки, довідка та бухгалтерський розрахунок тощо.

Отже, тепер ми окреслили основні завдання організації обліку доходів від діяльності. Основні питання методичного характеру при визначенні облікової політики підприємства. Визначено суб'єкти засад бухгалтерського обліку,

документування господарських операцій, узагальнення інформації у відповідних облікових регістрах та відображення їх у звітності. Запропоновано модель формування фінансових результатів. Необхідно продовжувати та поглиблювати подальші дослідження з метою оптимізації організаційного процесу ведення бухгалтерського обліку і тим самим впливати на величину фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання.

2.2. Організація обліку витрат діяльності страхової компанії

З моменту заснування компанії для її функціонування були потрібні певні витрати. Відповідно до класифікації собівартості до поточних витрат належать витрати на збут, які розбиваються на статті або складові собівартості. Загальна структура витрат підприємств представлена на таб. 2.4.

Таблиця 2.4

Структура витрат страхових компаній [50]

Витрати підприємства	Інші затрати діяльності звичайної	Витрати собівартості реалізованих послуг	Адміністративні витрати
	Витрати інвестиційної діяльності	витрати, які в неї не входять	Інші операційні витрати
	Витрати фінансової діяльності	Витрати, які включаються у собівартості реалізованих послуг	Собівартість реалізованих послуг
	Витрати операційної діяльності		

За категоріями витрат, враховуючи специфіку діяльності підприємства, можна виділити:

- транспортні витрати;
- витрати на заробітну плату;
- перерви на масові заходи;
- амортизаційні відрахування;
- витрати на паливо, газ, воду та електроенергію;

- витрати на рекламу [50].

Постійно здійснює оперативний контроль за правильним та своєчасним оформленням документів. Після ретельного вивчення та підготовки вони складають основу синтетичного та аналітичного обліку.

Операції пов'язані із обліком та документацією витрат підприємства на рахунках класу 9 наведено в табл. 2.5.

Наразі можлива така група додаткових витрат вітчизняних компаній, як втрати від воєнного стану: втрати майна, продукції від артобстрілів, оплачувані звільнення, благодійна допомога цивільному та військовослужбовцям.

Операції пов'язаних із документацією та обліком витрат

Код та назва рахунку	Найменування документу
90 «Вартість реалізації», 92 «Адміністративні витрати», 93 Видатки на збут»	рахунок-фактура, рахунок, ВКО, виписка з рахунку, авансове повідомлення, рахунок, довідка про розрахунки тощо.
94 «Інші витрати операційної діяльності»	накладна, оцінка, інвентаризаційний опис, порівняльна калькуляція, бухгалтерська довідка, бухгалтерська калькуляція тощо.
95 «Фінансові витрати»	ВКО, виписка з рахунку, довідка про розрахунки, рахунок та ін.
96 «Втрати від участі в капіталі»	Довідка бухгалтерії, розрахунок бухгалтерії
97 «Інші витрати»	ВКО, виписка з банку, довідка про амортизацію основних засобів, довідка про нарахування амортизації, бухгалтерська довідка, бухгалтерський розрахунок тощо.

Заходи, облік та документальне оформлення таких витрат наведені в таблиці 2.6. Документування таких операцій важливе не тільки для достовірної звітності, але й для можливої компенсації в майбутньому. Організацію бухгалтерського обліку на підприємстві зазвичай розглядають у розрізі первинного, синтетичного та аналітичного обліку.

При організації обліку доходів і витрат підприємств документальне оформлення цих об'єктів є надзвичайно важливим, оскільки первинні документи фіксують факти господарських операцій і забезпечують достовірність звітної інформації та допомагають при проведенні аудиту чи аналізу роботи підприємства.

Інформація про склад та суму витрат, які не включаються до статей витрат звіту про фінансові результати, але безпосередньо відображаються у складі власного капіталу за винятком вилучення капіталу та розподілу між партнерами. Сума доходу від бартерних контрактів (згідно НП(С)БО 15) розподілити дохід від бартерних контрактів з пов'язаними особами підприємства на найближчий період [15].

Відображення в обліку збитків і витрат підприємств в Україні у зв'язку з воєнним станом [51-52]

Збитки і витрати	Заходи	Облік і документальне оформлення
Втрата або пошкодження : основних засобів, інших нематеріальних активів	Проведення інвентаризації: за можливості - негайно, під час ведення бойових дій - при безпечному та безперешкодному доступі уповноважених осіб до активів, первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, що відображають активи, зобов'язання та власний капітал підприємства або його відокремленого підрозділу.	Складання: інвентаризаційного опису, порівняльної відомості, протоколу інвентаризаційної комісії. Фото та відеозйомка заподіяних збитків з дорученням експерта. Реєстрація амортизації або облік активів документується звичайними документами.
Благодійна підтримка армії, наприклад передача основних засобів	Після отримання листа-звернення від ЗСУ про потребу в допомозі та прийняття рішення про його затвердження. Якщо передача безоплатна, то підприємці звільняються від сплати ПДВ. Відповідно до ПКУ коригувати фінансовий результат до оподаткування не потрібно, якщо товари чи послуги постачаються безоплатно на користь неприбуткових організацій.	Керівник підприємства видає наказ про виведення з експлуатації основних засобів. Потім готують акт прийому-передачі за формою, розробленою компанією. Форма обліку: 1. Амортизація залишкової вартості: Дт 976/977/949 Кт 10.11; 2. Амортизація зносу: Дт 131.132 Кт 10.11; 3. Віднесення на фінансовий результат Дт 79 Кт 976/977/949.

Розрахунок страхових витрат відіграє важливу роль у роботі страхових компаній. Вивчення вітчизняними та зарубіжними науковцями різноманітних економічних джерел показує, що більшість із них виділяють такі способи обчислення, як нелінгвістичний, перерозподільний та нормативний. Різниця між зазначеними методами полягає в різних підходах до вибору об'єкта розрахунку. На основі вивчених даних охарактеризуємо ці методи (табл. 2.7).

Система калькулювання відображає спосіб обліку витрат, що відбувається у підприємстві. Це може бути дві різні системи:

- калькулювання за окремими замовленнями: Ця система використовується тоді, коли підприємство надає послуги або виробляє товари, що відрізняються за своїми характеристиками чи потребують індивідуального підходу до виробництва. Кожен проект, замовлення, контракт чи робота відслідковується окремо. Витрати (на матеріали, працю, послуги) пов'язані саме з цим конкретним замовленням і розподіляються на нього.

- калькулювання за постійно повторюваними процесами діяльності: Ця система використовується у випадках, коли підприємство виробляє стандартизовані товари або надає послуги, які вимагають мінімальних або стало повторюваних варіацій. Витрати на виробництво або надання послуг розподіляються між усіма однаковими процесами чи продуктами, використовуючи загальні методи або стандартизовані показники.

Таблиця 2.7

**Характеристика вітчизняних методів калькулювання наданих послуг
[53,54]**

Метод калькулювання	Характеристика
Позамовний	Використовується під час різних видів діяльності бізнесу. Витрати «згортаються» для конкретних замовлень, лотів або контрактів.
Попередільний	Використовується під час масового надання однорідної послуги. Понесені затрати виготовлення одного продукту визначають шляхом ділення всіх витрат на кількість наданих послуг.
Попроцесний	Особливістю підприємств цих галузей є те, що витрати на виробництво в обліковому регістрі, як правило, підсумовуються за процесами та діляться на кількість продукції та відсутність незавершеного виробництва.
Нормативний	Витрати тарифікуються згідно встановлених нормативів, а вартість наданих послуг розраховується на етапі планування. Цей метод дозволяє вести точний аналітичний облік і контролювати загальну вартість послуг за відхиленням фактичної вартості від нормативної.

Розподіл накладних витрат у страховій компанії може здійснюватися не тільки за методом прямого розподілу, а й за системою розрахунку за результативністю. Ідеї, що лежать в основі цього підходу, були висловлені давно. Вперше такий підхід був запроваджений у США на початку 1960-х років, але сфера його застосування обмежувалася витратами на розподіл. Поширенню цього методу сприяли публікації професорів Гарвардського університету Р.

Купера і Р. Каплана, які систематично описали й обґрунтували систему витрат на основі діяльності в її сучасному вигляді. На відміну від традиційної системи обліку витрат, яка базується на принципі «виробництво споживає ресурси», калькуляція за діяльністю передбачає, що виробництво споживає діяльність і що діяльність споживає певні ресурси. При цьому загальновиробничі витрати, які традиційно вважалися постійними, вважаються довгостроковими змінними витратами, зміна яких пов'язана зі зміною відповідних факторів, крім обсягу операційної діяльності.

Наприклад, існує різниця між вартістю індивідуального та групового страхування життя, оскільки вартість кінцевої стадії та оформлення полісу змішаного страхування та його вартість були вищими, ніж вартість договору групового страхування життя.

Тому слід зазначити, що системи та методи розрахунку витрат страхової компанії певним чином впливають на оцінку ефективності одного виду страхування в порівнянні з іншим та в порівнянні з іншими страховими компаніями, а також важливі для навчання менеджменту рішення.

Наразі ручне ведення обліку розглядається як виняток, а не звичайна практика. Для ведення бухгалтерського обліку в ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» використовуються дві авторизовані програми:

- дозволяє вводити облікові дані, знаходити розбіжності, створювати облікові реєстри та форми звітності;

- Profisoft, власна розробка компанії, використовується для внутрішньої звітності, наприклад звітів про витрати банку за місяць.

Позитивним моментом такого поєднання різних програмних продуктів є можливість створення різноманітних відомчих звітів, які надалі узагальнюються та налаштовуються фінансовим відділом та використовуються керівниками представництв для управління. Однак є і негативний момент – необхідність перемикання між програмними продуктами, а також неможливість використання окремих баз даних. Враховуючи останнє, ми рекомендуємо модернізувати Profisoft, який надає можливість імпорту та експорту даних з 1С офісу в Україні.

Для оцінки довгострокового впливу використання програмних роботів і штучного інтелекту в процесі цифровізації бухгалтерського обліку на фінансову ефективність необхідна низка подальших досліджень. Окрім фінансових факторів, слід досліджувати нефінансові фактори та враховувати можливі обмеження та перешкоди для автоматизації. Розширення сфери наукових досліджень у цих сферах дозволить швидко та безболісно трансформувати бухгалтерську професію, зберегти динаміку її розвитку та сприяти ефективному використанню сучасних технологій для майбутнього успіху [71].

Крім того, в ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» частина документообігу здійснюється в паперовому вигляді, що створює додаткові витрати на збір інформації, її обробку та контроль, а також може призвести до додаткових помилок, викликаних «людським фактором». Ми рекомендуємо використовувати електронні платформи, такі як TIMELY, EDI-N, які корисні в наступних сферах:

- зниження навантаження на бухгалтерів;
- уникнення механічних помилок при перевірці наявних документів в ІС;
- уникнення витрат на канцтовари та інші предмети, що забезпечують обіг паперових документів;
- накопичення інформації на електронних серверах замість ведення паперового архіву документів;
- уникнення втрати документів.

Отже, в розгляді питання організація обліку витрат від діяльності страхових компаній облік витрат, забезпечуючи більш глибоке вивчення складу і характеру витрат, класифікованих за різними ознаками, це дозволяє керівництву підприємства детально проаналізувати рівень витрат за різними методами класифікації та калькулювання, позначити і визначити джерела економії, сприяє мета витрат, понесених на підприємстві, отримання доходу та економічні процеси в процесах краще розуміння його ролі. Таким чином виходячи з опрацьованих даних доцільно буде розглянути методика обліку доходів та витрат діяльності страхової компанії.

2.3. Методика обліку доходів та витрат діяльності страхової компанії

Ефективне ведення бізнесу неможливе без досконалого знання складових системи обліку та звітності. Системи бухгалтерського обліку об'єднуються для формування єдиної системи обліку, що використовується в народному господарстві.

Оперативний облік - це відстеження та контроль фінансових операцій у режимі реального часу. Він орієнтований на деталізацію та фіксацію кожної окремої фінансової операції у момент її виникнення.

Бухгалтерський облік - це систематизоване відображення фінансової діяльності підприємства відповідно до облікових принципів та стандартів. Включає в себе ведення журналів, складання фінансової звітності (баланс, звіт про прибутки та збитки тощо).

Оскільки облік ведеться з використанням встановлених форматів документів і має комплексний і безперервний характер, він набуває достовірних і об'єктивних властивостей. Виставлення рахунків здійснюється, як правило, у грошовому виразі з поточними та фіксованими цінами. Його особливістю є те, що він охоплює лише процеси та результати господарської діяльності, пов'язані зі збільшенням чи зменшенням ресурсів на підприємстві. Статистика використовує дані, отримані в ході операцій і бухгалтерського обліку.

Податковий облік - це система обліку та подання податкової звітності відповідно до вимог податкового законодавства країни, що є необхідним для визначення бази оподаткування та її розрахунку.

Статистичний облік - це забезпечення збору, обробку та аналіз статистичної інформації, яка використовується для аналізу та планування економічної діяльності.

Розуміння системи бухгалтерського обліку та звітності компанії необхідні:

- бухгалтерський облік та звітність надають необхідну інформацію для оперативного контролю за фінансовою діяльністю підприємства. Це важливо для прийняття рішень та вирішення різних питань управління;

- пізнання функцій головного бухгалтера допомагає у виявленні можливих ризиків, пов'язаних з фінансовою звітністю, та уникненні можливих неправомірних дій;

- захист інтересів підприємства система бухгалтерського обліку яка дозволяє грамотно захищати інтереси компанії перед податковими та контролюючими органами, а також забезпечити відповідність вимогам законодавства;

- бухгалтерська звітність повинна відповідати вимогам чинного законодавства, тому розуміння цих вимог та їх відображення у фінансових документах є обов'язковим;

- через бухгалтерський облік можна відстежувати рух коштів, оцінювати витрати на охорону майна та виявляти можливі випадки крадіжок або несанкціонованого використання ресурсів [55].

Управлінський облік - це система, спрямована на забезпечення інформації для прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень. Включає в себе управлінську звітність, аналітику та планування. Узагальнюючи управлінський облік є системою забезпечення інформаційних процесів планування та аудиту на кожній ланці управління.

Розглянемо порядок ведення обліку доходів та витрат на прикладі ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія».

Витрати ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» обліковуються на рахунках класу 9 «Витрати діяльності» таким чином:

- 1) собівартість виконаних робіт і послуг;
- 2) адміністративні видатки;
- 3) видатки на збут;
- 4) інші операційні видатки;
- 5) інші видатки.

Субрахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» використовується для відображення вартості виготовлення або надання послуг, які були реалізовані протягом звітного періоду (табл.2.8).

Таблиця 2.8

Бухгалтерські проводки по обліку собівартості реалізованих послуг

№	Зміст господарської операції	Д ^Г	К ^Г
1	Надійшли кошти від страховика для виплати страхувальникам плюс надбавки за послугу	311	681
2	Відображено дохід від надання послуг	681	703
3	Дохід від надання послуг списаний на фінансові результати	703	791
4	Відображено заборгованість страхувальникам на суму за винятком плати за послуги	681	685
5	Списано витрати страхового посередника	903	23
6	Списано витрати з надання послуг на фінансові результати	79	903

Для обліку адміністративних витрат на підприємстві використовується рахунок № 92 «Адміністративні витрати», який характеризує загальногосподарські витрати, спрямовані на управління та забезпечення діяльності в масштабі всього підприємства. До таких витрат у бізнесі відносяться:

- нарахування заробітної плати штатним працівникам;
- сплата ЄСВ із зарплати адміністративного персоналу;
- амортизаційні відрахування.

Бухгалтерські проводки по обліку адміністративних витрат (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Бухгалтерські проводки по обліку адміністративних витрат

№	Зміст господарської операції	Д ^Г	К ^Г
1	Нараховано амортизацію на основні засоби та нематеріальні активи адміністративного призначення	92	13
2	Оплачено адміністративні витрати із каси підприємства	92	301
3	Нараховано на заробітну плату до фонду забезпечення виплат відпусток	92	471
4	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу	92	661
5	Нараховано ЄСВ	92	651
6	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	79	92

Рахунок 93 «Витрати на збут» включають такі витрати, що пов'язані з реалізацією (збутом) послуг табл. 2.10.

Рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності» в діяльності підприємства обліковують всі витрати які не включаються в попередні рахунки.

Таблиця 2.10

Бухгалтерські проводки по обліку витрат на збут

№	Зміст господарської операції	Д ^т	К ^т
1	Нарахована заробітна плата страховому агенту	93	661
2	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці	93	651
3	Витрати на відрядження віднесено до витрат на збут	93	372
4	Віднесено витрати по рекламі на витрати на збут	93	685
5	Витрати на збут віднесено на фінансові результати	79	93

На рахунку 97 «Інші витрати» ведеться облік витрат, виникають у процесі діяльності (за винятком фінансових витрат), але не пов'язані з реалізацією послуг.

Таблиця 2.11

Бухгалтерські проводки по інших витрати операційної діяльності

№	Зміст господарської операції	Д ^т	К ^т
1	Створено резерв сумнівних боргів	944	38
2	Оплата штрафів нарахованих податковими органами	948	311
3	Списано нестачі палива	947	205
4	Списано нестачі основних засобів за залишковою вартістю	976	10
5	Інші витрати господарської діяльності були записані на фінансові результати	79	94

На рахунку 98 "Податок на прибуток" розраховується сума витрат з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання та відстроченого податкового активу.

Рахунки класу 9 «Витрати діяльності» використовуються для узагальнення інформації про операційні, капітальні та фінансові витрати та іншу діяльність підприємства. Дебет рахунків цього класу здійснюється на суму витрат, кредитування - на кінець звітного року або щомісячно за дебетом рахунка 79 "Фінансові результати" на суму витрат.

Узагальнити інформацію про доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства в плані роботи виділено рахунки класу 7 «Доходи та результати діяльності». Визнання доходу на підприємстві здійснюється на рахунках, що відносяться до 7 класу плану рахунків:

- 1) виручка від реалізації послуг;
- 2) інший операційний дохід.

На рахунках 7 класу протягом звітного року за кредитом відображається загальна сума доходів із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових

платежів), включених до ціни реалізації, а відповідна непряма сума – за дебетом – щомісячно. податків, віднесення суми чистого прибутку щорічно або щомісячно на рахунок 79 «Фінансові результати». На рахунках 703 "Доходи від реалізації послуг" ведеться облік усіх надходжень від страхування та платежів, отриманих фізичними особами від страхування майна, від нещасних випадків та різних видів страхування. [56].

Для відображення доходів від операційної діяльності призначено рахунок 71 «Інші операційні доходи» (табл. 2.12).

Для обліку фінансових результатів використовуються рахунки 79 «Фінансові результати» та 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Якщо рахунок 79 «Фінансові результати» є номінальним і був закритий на кінець звітного періоду (без сальдо), то рахунок 44 «Нерозподілені прибутки» (небувалі збитки) є пасивним і його сальдо відображається в балансі.

Таблиця 2.12

Бухгалтерські проводки по обліку іншого операційного доходу

№	Зміст бухгалтерських операцій	Д ^т	К ^т
1	Враховується курсова різниця над сумою вимог відповідальних осіб в іноземній валюті	37	71
2	Запаси були раніше списані	20	71
3	Короткостроковий кредит, який було списано, включається до складу інших операційних доходів	60	71
4	ПДВ нараховується при продажу інших оборотних активів	712	64
5	Інші операційні доходи відображено у фінансовому результаті	71	79

На рахунку 79 «Фінансові результати» ведеться облік результатів основних операцій, фінансової діяльності та іншої діяльності на окремих субрахунках. По кредиту субрахунків рахунка 79 "Фінансові результати" зазначаються порядок закриття всіх сум рахунків доходів. По дебету - витрати рахунків, а також суми до сплати нарахованого податку на прибуток.

Аналітичний облік собівартості виконаних робіт і послуг, адміністративних витрат і витрат на збут організовано витрати за їх статтями та елементами. Організацію роздільного обліку собівартості виконаних робіт і послуг, адміністративних видатків і видатків на збут відповідно елементам передбачає віднесення витрат на:

- матеріальні видатки;

- видатки на заробітну плату;
- відрахування оплати ЄСВ;
- амортизаційні відрахування та інші видатки.

Управління прибутком - це ключовий аспект стратегічного управління підприємством. Для ефективного управління прибутком необхідна детальна інформація про доходи та фінансові результати підприємства. Організація аналітичного обліку доходів, витрат і фінансових результатів дозволяє зібрати і аналізувати різноманітну інформацію про доходи, витрати, прибутки та збитки з різних джерел та за різними напрямками діяльності підприємства.

Бухгалтерські проводки по обліку фінансового результату наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Відображення операцій з обліку фінансового результату підприємства

№	Зміст господарської операції	Д ^r	К ^r
1	Дохід від надання послуг списаний на фінансові результати	703	79
2	Списано інші доходи на фінансові результати	71	79
3	Списано витрати з надання послуг на фінансові результати	79	903
4	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	79	92
5	Списано витрати на збут на фінансові результати	79	93
6	Інші витрати господарської діяльності були записані на фінансові результати	79	94
7	Списано фінансовий результат на суму прибуток підприємства	79	441
8	Списано фінансовий результат на суму збитку підприємства	442	79

Аналітичний облік виручки від реалізації ведеться за видами (групами) продукції, товарів, робіт, послуг, територіями збуту або іншими напрямками, визначеними підприємством. Розділи аналітичного обліку інших операційних доходів, доходів від фінансової та інвестиційної діяльності визначаються за видами доходів.

Дослідивши визначений чинним законодавством склад операційної роботи витрат та доходів та фактичний склад цих витрат і доходів на досліджуваному підприємстві, вважаємо за необхідне посилити аналітичний характер обліку адміністративних витрат. Перевірено, що основними перевагами автоматизації обліку витрат і доходів операційної діяльності є:

- легкість створення облікових реєстрів при обробці документа;

- автоматичний розрахунок понесених операційних витрат і отриманих доходів;
- розширені можливості проведення аналітичних розрахунків з використанням облікової інформації;
- прискорити процес звітності та підвищити її достовірність;
- розширення форм первинних документів, внутрішньої та зовнішньої звітності;
- зменшує час пошуку помилок завдяки деталізації підсумкових підсумків.

Висновки до розділу 2

Створення ефективної облікової політики допомагає не тільки управляти фінансами, а й відображати реальний стан різних аспектів діяльності підприємства у фінансовій звітності. Ідентифікація елементів облікової політики доходів і витрат, аналіз практики обліку різних категорій витрат, розроблення пропозицій для поглиблення аналітики субрахунків - це важливий крок у створенні більш досконалої системи обліку. Фокус на документальному оформленні витрат від воєнного стану не лише для внутрішнього контролю і звітності, а й для можливих відшкодувань у майбутньому, важливий для підприємства. Це сприяє не лише відображенню відповідної інформації у фінансовій звітності, а й можливому отриманню компенсацій чи страхових виплат у випадку втрат від таких ситуацій. Загалом, подальший розвиток і вдосконалення облікової політики з урахуванням цих пропозицій сприятиме як точнішому відображенню діяльності підприємства у фінансовій звітності, так і забезпечить захист інтересів підприємства у випадку потенційних фінансових втрат.

Встановлено, що облік повністю відповідає вимогам міжнародних стандартів подання інформації про доходи та витрати. Звіт про фінансові результати дозволяє аналізувати витрати за методом класифікації як за методом виду витрат, так і за методом функцій витрат, що надає користувачам звітності українських компаній додаткові переваги комплексного аналізу фінансових

результатів діяльності суб'єктів господарювання. Виявлена проблема полягає в тому, що вітчизняні компанії не розкривають не фінансову інформацію, яка є причиною або пояснює виникнення доходів і витрат компанії. Пропонується в додатку до фінансової звітності наводити показники, що пояснюють умови формування доходів і витрат, особливо з огляду на наслідки війни та перспективи розвитку підприємства в найближчому майбутньому. Розглянуто автоматизацію бухгалтерського обліку базового підприємства через програмні продукти 1С Управління торгівлі України 8.3.1 та Profisoft, визначено переваги та недоліки такого підключення, запропоновано модернізацію Profisoft, а також використання електронних майданчиків ВЧАСНО та EDI-N. За результатами дослідження сформульовано мету та завдання трьох сфер внутрішнього контролю – бухгалтерського, адміністративного та бюджетного.

Дослідивши визначений чинним законодавством склад витрат і доходів від операційної діяльності та фактичний склад цих витрат і доходів на досліджуваному підприємстві, вважаємо за необхідне посилити аналітичний характер обліку адміністративних витрат. Перевірено, що основними перевагами автоматизації обліку витрат і доходів операційної діяльності є:

- легкість формування бухгалтерських реєстрів під час обробки документів;
- автоматичний розрахунок понесених операційних витрат і отриманих доходів;
- розширені можливості проведення аналітичних розрахунків з використанням облікової інформації;
- прискорити процес звітності та підвищити її достовірність;
- розширення форм первинних документів, внутрішньої та зовнішньої звітності;
- зменшує час пошуку помилок завдяки деталізації підсумкових підсумків.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА АУДИТ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»

3.1. Аналіз доходів та витрат підприємства

Кожне підприємство в процесі своєї діяльності отримує доходи за звітний період, а також несе відповідні витрати. Для ефективного управління бізнесом постійно необхідний точний облік доходів і витрат, а також своєчасний і достовірний аналіз заявлених значень і визначення впливу факторів, що їх визначають.

Аналіз доходів і витрат підприємства має велике значення в загальній системі оцінки роботи підприємства. Це пояснюється тим, що доходи та витрати безпосередньо впливають на загальний фінансовий результат підприємства, який може бути як позитивним, так і негативним. [58].

Завданнями аналізу доходів і витрат бізнесу є:

- оцінка виконання планового завдання шляхом узагальнення показників за динамікою та структурою;
- дослідження структури доходів і витрат;
- факторний аналіз зміни величини доходів і витрат;
- виявлення резервів збільшення доходів та зниження витрат діяльності підприємства;
- розробка заходів щодо забезпечення ефективного управління доходами і витратами підприємства.
- систематичний контроль за процесом формування прибутку та зміною динаміки;
- оцінку впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів на фінансові показники;
- визначення резервів збільшення розміру прибутку та підвищення рівня рентабельності підприємства;
- розробка заходів щодо ефективного використання визначених резервів фінансових результатів підприємства та контроль їх виконання.

Основа інформації для аналізу включають:

- бізнес-план підприємства;
- накладні на відвантаження продукції;
- первинні документи;
- матеріальна звітність (ф. № 2, Звіт про грошові результати);
- відомості бухгалтерського та оперативного і технічного обліку (рахунок 23, 90, 91, 92, 93, 94 та ін.; рахунок 70, 71, 72 та ін.) [59].

Аналіз витрат діяльності підприємства починається з вивчення обсягу понесених витрат за звітний період, їх динаміки, складу і структури, а також їх порівняння з плановими даними, з даними минулих років і, по можливості, також з аналогічними показниками компаній-конкурентів. Оцінка понесених підприємством витрат в динаміці, тобто за останні роки, передбачає визначення темпів приросту і збільшення вказаних величин і порівняння їх з базовим періодом. Такий підхід дає змогу виявити тенденцію витрат досліджуваного підприємства та дослідити закономірності його поведінки [59].

Етапи економічного аналізу:

- підготовчий;
- основний;
- завершальний

На підготовчому етапі вибираються об'єкти господарської роботи. Визначення показників або системи показників, за допомогою яких здійснюється аналіз вибору об'єкта. На цьому етапі також здійснюється планування аналітичної роботи, тобто визначення періодів контролю, відповідальних осіб, які будуть проводити процедури аналізу та контролю. Встановлюються форми, які будуть використовуватися для документування результатів цієї аналітичної роботи, а також порядок і умови подання результатів аналітичної роботи.

Основна робота включає:

- обробка первинної інформації;
- узагальнення обробленої інформації;
- перевірка достовірності обробка первинної інформації;

- знайти відхилень показників виконання завдання від основних показників;
- виявлення взаємодіючих факторів і розрахунок їх впливу на значення показників;
- виявлення непотрібних витрат і невикористаних можливостей.

Заключним етапом є підбиття підсумкових оцінок діяльності та узагальнення результатів аналізу щодо прийняття відповідних управлінських рішень. Ці висновки оформлюються у вигляді пояснювальної записки на ім'я керівника, який є замовником аналізу. Розробка організаційно-технічних засобів і заходів щодо усунення недоліків і збільшення використання резервного виявлення [60].

Головним етапом аналізу фінансових результатів є аналіз рівня та динаміки зміни доходів і витрат у часі з метою виявлення тенденцій їх поведінки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

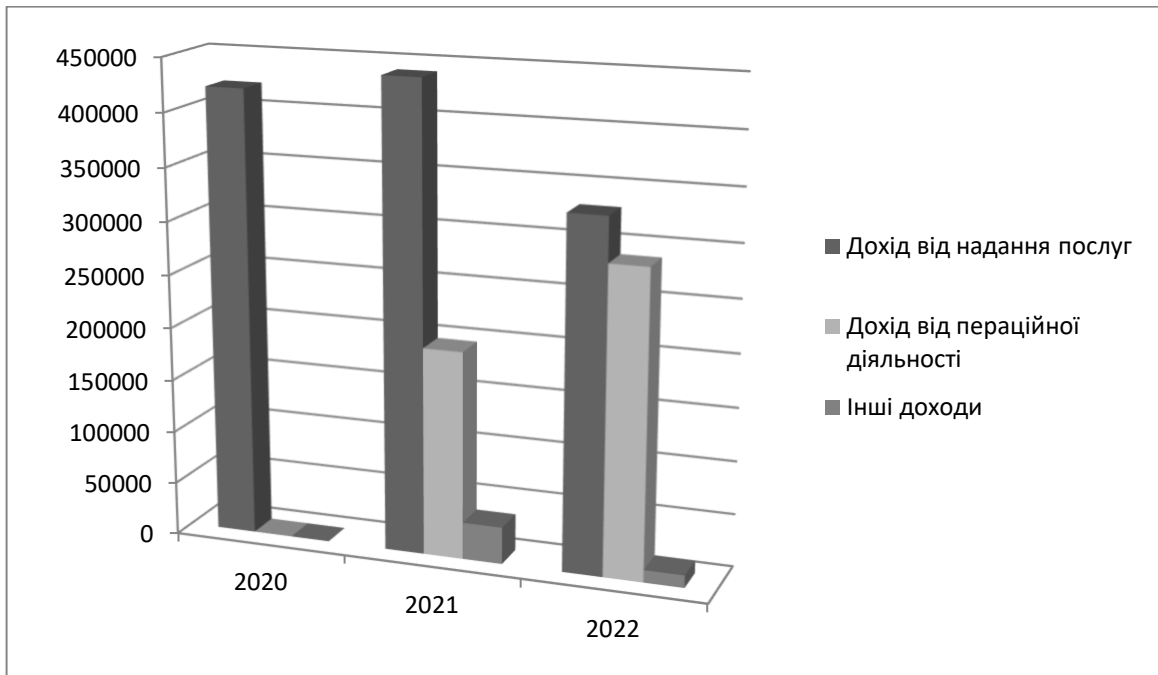
Аналіз рівня та динаміки зміни доходів і витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2020-2022рр.

Показники	Величина, тис. грн.			Відхилення, грн.	
	2020 р.	2021 р.	2022р.	2020/2021р.	2021/2022р.
Чистий дохід від реалізації послуг	8867700	9794300	11600300	+926600	+1806000
Інші операційні доходи	23700	10000	2600	-13700	-7400
Інші доходи	134600	-	49800	-134600	+49800
Всього доходи	9026000	9804300	11652700	+778300	+1848400
Собівартість реалізованих послуг	305800	284900	326000	-20900	+41100
Адміністративні витрати	1106000	1597000	1873500	+491000	+276500
Витрати на збут	3607900	3672100	4573000	+64200	+900900
Інші витрати	1196300	2025400	1913200	+829100	-112200
Всього витрати	6216000	7579400	8685700	+1363400	-615580
Прибуток до оподаткування	608900	206100	401200	-402800	+194400

Виходячи з таблиці, видно, що отримані дані рівня і динаміки змін доходів і витрат підприємства свідчать про стабільне зростання доходів за період 2020-2022 рр., що є позитивним явищем для підприємства. Зростання доходів від реалізації послуг на 1806000 грн. в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. І загалом всі доходи підприємства зросли в 2022 році. Витрати підприємства також зростають

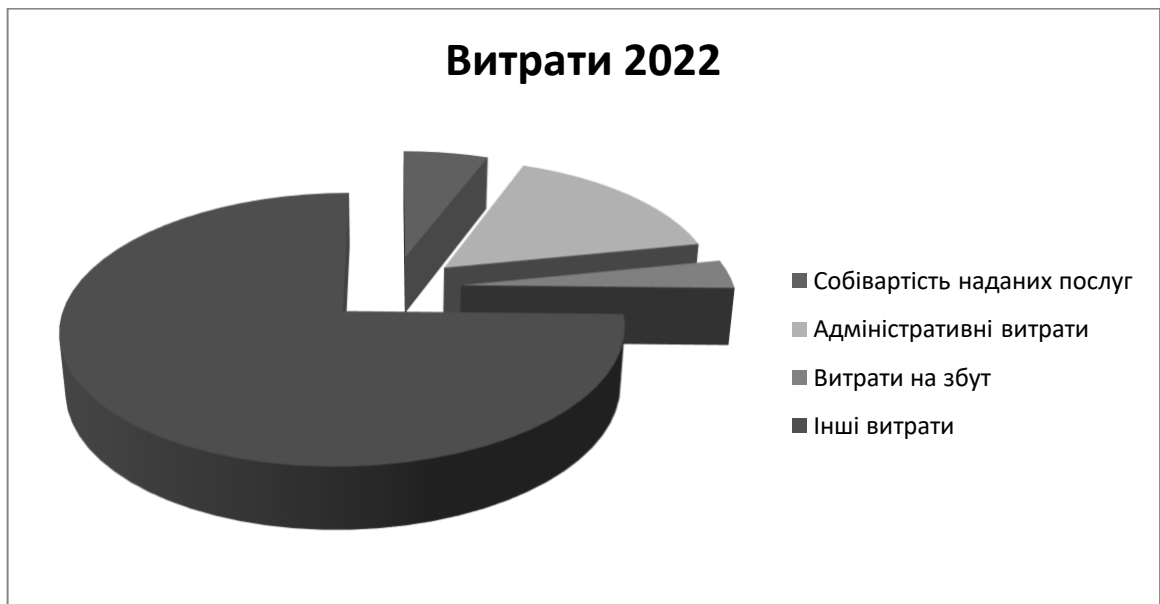

пропорційно доходам, але з великою різницею між ними, що є нормальним явищем для ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія».

Рис. 3.1. Графічне відображення рівня доходів підприємства за 2020-2022 рр.

На даному рисунку бачимо, що доходи від основної діяльності збільшується кожного року окрім 2022 року, на зменшення доходів суттєво вплинули воєнні дії, які розпочалися в нашій країні. Але є і позитивна сторона, що суттєво збільшує доходи - це збільшення застрахованих осіб за рахунок залучення нових клієнтів.

Рис. 3.2. Графічне відображення витрат підприємства за 2022р.

Отже, на витрати у 2022 році та їх збільшення значно вплинула війна, а саме особливу увагу хочеться звернути на величину інших витрат на їх зростання: понесені витрати на відновлення офісів, оплати лікарняних та інших відшкодувань на покриття збитків.

На збільшення витрат впливають такі фактори, як прийняття на роботу нових працівників у штат за рахунок чого збільшилися адміністративні витрати, та оформлення на роботу страхових агентів за рахунок чого збільшилися витрати на збут.

Частина вчених стверджує, що для якісної оцінки фінансової стійкості підприємства необхідно використовувати статистичні емпіричні методи, такі як лінійний багатовимірний дискримінантний аналіз, або штучні нейронні мережі [61]. Слід відмітити, що з наукової точки зору їхні дослідження мають надзвичайне значення для розвитку економічної науки, оскільки забезпечують основу для формування найбільш суттєвих знань про об'єктивні закони і закономірності функціонування економічних одиниць [62].

Наступним етапом розгляд матеріальних результатів є оцінка складу та структури доходів і витрат, тобто значення питомої ваги підсумку. Цей етап дає змогу отримати інформацію про динаміку зміни питомої ваги досліджуваних показників за аналізований період відносно загального значення показників (табл. 3.2).

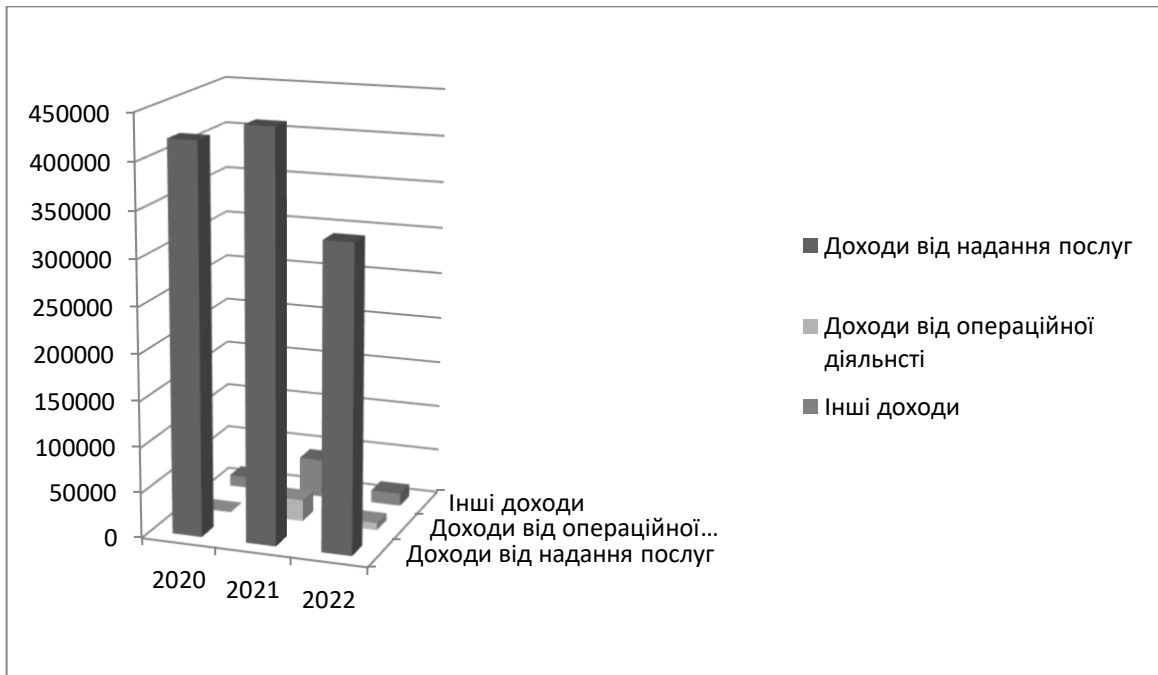
Таблиця 3.2.

Аналіз структури та складу доходів і витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2020-2022рр.

Показник	Величина, тис. грн.			Питома вага у %			Абсолютне відхилення (+/-)	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020	2021	2022	21/20	21/22
Чистий дохід від реалізації послуг	8867700	9794300	11600300	8,2	9,9	9,6	+1,7	-0,3

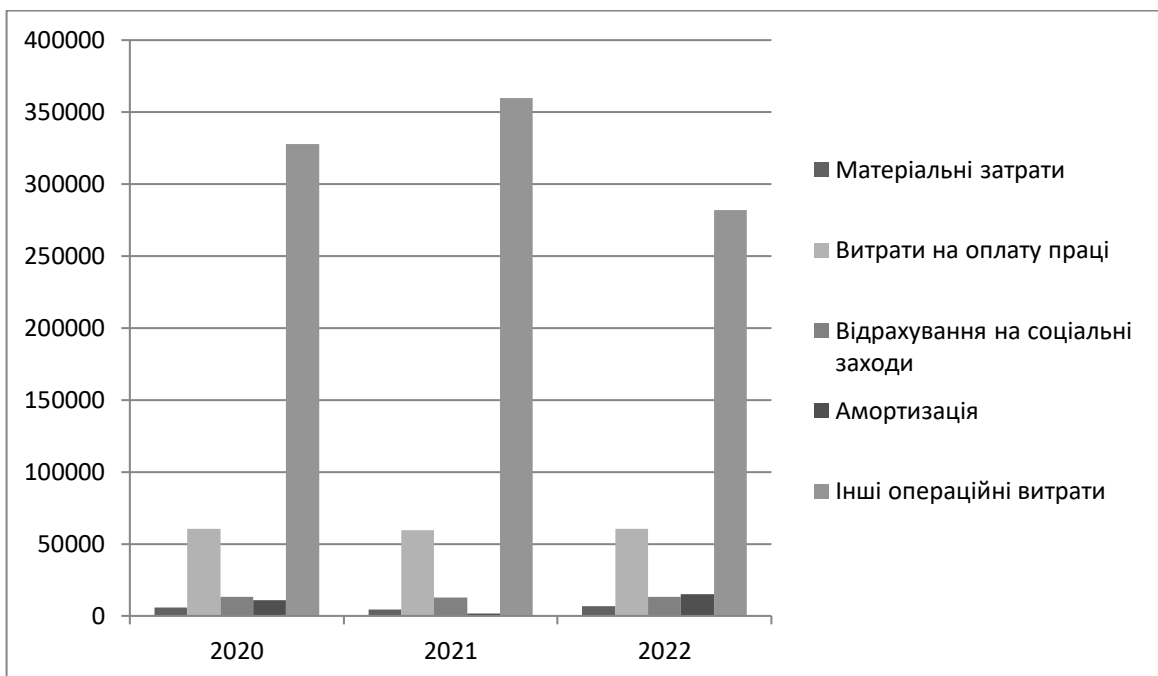
Інші операційні доходи	23700	10000	2600	0,3	0,1	0,02	-0,2	-0,08
Інші доходи	134600	-	49800	1,5	-	0,4	-1,5	+0,4
Всього доходи	9026000	9804300	11652700	100			-	-
Собівартість реалізованих послуг	305800	284900	326000	4,9	5	3,8	-0,4	-0,7
Адміністративні витрати	1106000	1597000	1873500	18	1	22	+3	+1
Витрати на збут	3607900	3672100	4573000	58	8	52	-10	+4
Інші витрати	1196300	2025400	191320	19	26	22	+7	-4
Всього витрати	6216000	7579400	8685700	100			-	-
Прибуток до оподаткування	608900	206100	401200	-	-	-	-	-

Виходячи з таблиці, бачимо, що отримані дані структури і складу доходів та витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2020-2022 рр. показують ріст доходів підприємства про, що свідчить стабільне зростання доходів за період 2020-2022 рр., окрім показника інші операційні доходи, де відбулося зменшення суми отриманих доходів, це показує деякі проблеми, з якими стикається компанія. на початок економічної кризи. Розраховані показники витрат показують аналогічну ситуацію, а саме показники адміністративних витрат, витрат на збут збільшилися за рахунок прийому нових кадрів. Показники собівартості реалізованих послуг зменшилися, що позитивно впливає на діяльність підприємства, так як собівартість послуги можна сказати є стабільною, тобто ціна на послугу зменшується, що є привабливим моментом для страхувальників.

Рис. 3.3 Наочне відображення складу і структури доходів ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2020-2022 рр.

Із даних діаграми бачимо, що динаміки зміни доходів на підприємства за 2020-2022 рр. спрямована в сторону зменшення, що в свою чергу негативно впливає на діяльність підприємства.

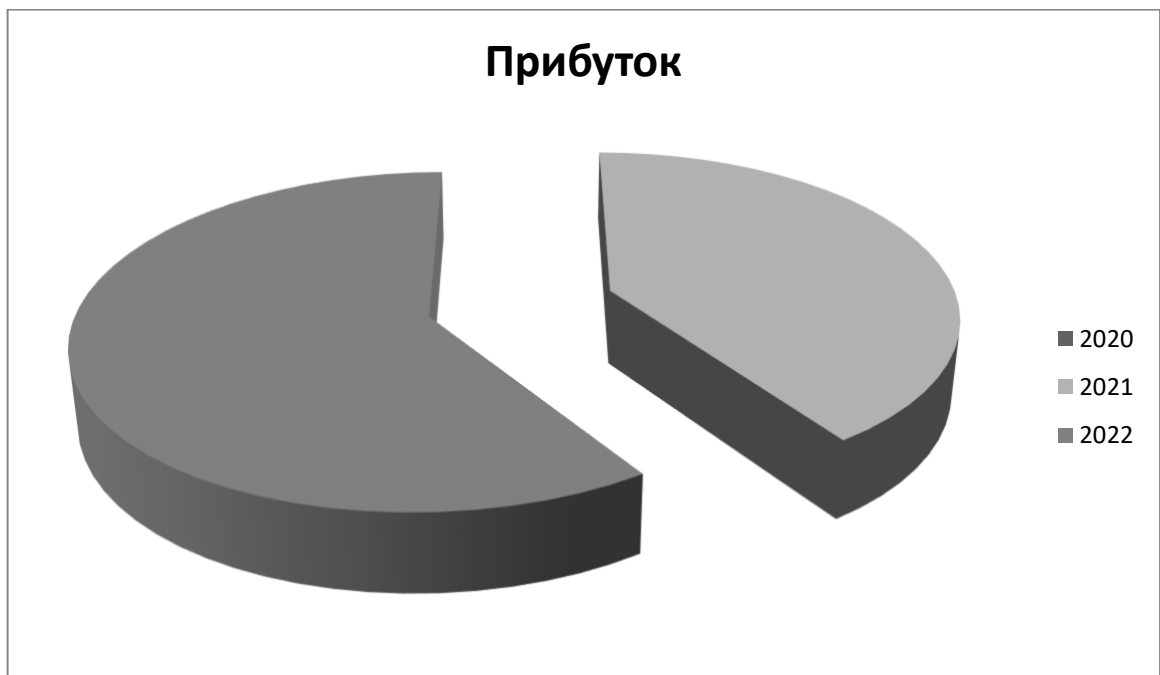

Рис. 3.4 Наочне відображення елементів операційних витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за 2020-2022рр.

Із даних діаграми бачимо, що динаміки зміни витрат на підприємства за 2020-2022 рр. коливається у напрямку зменшення, що в свою чергу позитивно впливає на подальший розвиток підприємства.

Аналіз отриманих прибутків звітного періоду за складом, а структура бізнесу здійснюється за видами джерел формування прибутку. Визначено, що прибуток за період 2020-2022рр. зменшується, на зміну прибутку впливає безліч факторів основні з них різке зростання інфляції та підвищення цін на оренду, комунальні послуги та початок війни в Україні.

Отримані прибутки на підприємстві за звітний період в порівняння з плановими даними збігаються підприємство передбачало зменшення прибутку за рахунок збільшення у звітному періоді страхових виплат, проте дані минулих років були ще меншими, що показує позитивний вплив розвитку підприємства. Якщо взяти для порівняння дані інших підприємств-конкурентів то можна зазначити, що ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» займає передові місця по всіх видах страхування за декілька років.

Рис. 3.5. Графік відображення динаміки зміни прибутку до оподаткування підприємства за 2020-2022 рр.

Із даних діаграми бачимо, що динаміки зміни прибутку до оподаткування підприємства за 2020-2022 рр. збільшився, що позитивно вплинуло на розмір прибутку, що залишився в бізнесі.

Провівши економічний аналіз витрат та доходів операційної діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» ми отримали наступні результати. Сума операційних витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 р. зменшилися на 615580 грн. Сума адміністративних витрат у 2022 р. збільшилися на 276500 грн, проте те, що їх частка в загальних операційних витратах зменшилася на 0,8%, є позитивним фактором. Що стосується витрат на збут, то вони теж збільшилась на 900900 грн., проте знову ж має місце збільшилась їх частки у загальній структурі на +4%, що пов'язано із скороченням величин реалізації. Ми вважаємо, що компанія повинна приділити особливу увагу композиції та логіці величини інших операційних витрат, сума яких зменшилася на 615580 тис. грн., а також збільшилася й їх частка у загальній структурі операційних витрат на 5,28%. Аналізуючи структуру операційних витрат за елементами, визначено, що у 2022 році найбільшу питому вагу у загальній сумі витрат його займають інші операційні витрати, які мають тенденцію до зростання на 4%. Цей факт повинен спонукати керівництво підприємства до прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури операційних витрат. Також розрахунок цих даних є ефективним для проведення аудиту доходів та витрат підприємства.

3.2. Аудит доходів та витрат підприємства

Важливою метою фінансового обліку є узагальнення облікових даних, необхідних для складання річної фінансової звітності. Безумовно, його достовірність безпосередньо залежить від організації облікового процесу та правильного і точного відображення активів, власного капіталу, доходів, зобов'язань, витрат і фінансових результатів ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» керівництво та організаційна робота ПАТ «Українська Пожежна страхова компанія». Бо від рівня, на якому воно знаходиться, залежить своєчасність і повнота як фінансово-виробничо-господарської діяльності, так і загальний розвиток підприємства та виконання фінансових зобов'язань перед державою. Під час господарювання ПАТ «Українська пожежно-страхова

компанія» виникає потреба в достовірній бухгалтерській та податковій інформації про його господарську та фінансову діяльність. Це дозволяє контролювати відповідність діяльності даної компанії чинному законодавству, інструкціям, правилам і вимогам, що регламентують її роботу.

Оскільки на основі достовірної обліково-звітної інформації створюється стратегія фінансово-інвестиційної діяльності підприємства. Також приймаються управлінські рішення оперативного та стратегічного характеру щодо фінансування та залучення капіталу, економічно вигідні для даного акціонерного товариства. Для ефективності роботи аудитора необхідно створити змістовні та зручні для використання аудитором робочі документи для фіксації виявлених відхилень та порівняльні таблиці.

Під час аудиту аудитор повинен звернути увагу на виправлення помилок. Якщо помилка виявлена після підписання річної фінансової звітності, аудитор не може вимагати виправлення фінансової звітності, яка вже була затверджена та подана до відповідального органу. Проте, порівнюючи показники річної звітності за наступний рік, у графах, де мають бути внесені дані на початок звітного періоду, необхідно зазначати не помилкову інформацію, а таку, що відповідає чинному законодавству. А в примітках до фінансової звітності необхідно вказати причину розбіжностей між звітними датами на кінець звітного періоду та на початок звітного періоду [63].

Під час перевірки аудитор зобов'язаний зосередитися на процесі та порядку усунення помилок, а також на правильності документації. Тому що усунення неполадок – це важлива фінансова операція, яку необхідно належним чином задокументувати. Існують аналітичні процедури об'єктивної оцінки розміру доходу від операційної діяльності ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» в конкурентному середовищі, паритету інтересів у визнанні кінцевого фінансового результату (див. табл. 3.3) та перевірки доходу.

Цей перелік основних процедур впливає на підготовку програми аудиту витрат, доходів і фінансових результатів, а також послідовність процедур її аналізу. Усі аналітичні процедури аудиторської роботи прописані у відповідних

міжнародних та національних стандартах і регламентах зовнішнього та внутрішнього аудиту.

Таблиця 3.3

Перелік аналітичних процедур витрат, доходів

<p>Специфіка процедур аналізу витрат, доходів і фінансових результатів</p>	<p>зумовлює визнання доцільності з точки зору повноти формування доходів відповідно до ринкової ситуації та економічного потенціалу суб'єкта господарювання</p>
	<p>адекватність структури формування доходів за видами діяльності</p>
	<p>посилення та якість формування доходів відповідає змінам зовнішнього середовища</p>
	<p>організація витрат і повне використання сприятливого середовища</p>
	<p>розмежування впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів на формування доходів і витрат</p>
	<p>розрахунок ділової активності та нестандартне управління центрами надійності та інші</p>

Так, відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (ISA 520) вони передбачають аналіз основних відносних показників і порівняння, включаючи подальше вивчення змін і відхилень, взаємозв'язків і взаємо залежностей, які суперечать іншій інформації про предмет дослідження або не відповідають очікуваним параметрам [64].

Аудит вважається незавершеним, поки аудитор не надасть відповіді на запитання. У разі ненадання відповіді його висновок щодо достовірності фінансової звітності вважатиметься неповним та необ'єктивним.

Іншим аргументом для встановлення меж аудиту є те, що в суспільстві поширена думка, що аудиторів повинні виявляти шахрайство та збирати докази під час аудиту. Саме тут найбільш чітко відчуваються протиріччя між уявленнями, що склалися в суспільстві, і реальними завданнями аудиторів [63]. Сутністю першого рівня є аналіз інформаційних ресурсів, починаючи від даних, відображених у первинних документах, і закінчуючи зведеними показниками фінансової та статистичної звітності. На цьому етапі пріоритет надається використанню методів логіко-економічного аналізу, що підтверджує дискусію про класифікацію доходів і витрат за видами діяльності та їх аналітичний збір.

Щодо процедур слід зазначити, що при оцінці та діагностиці визначальними є інтереси замовників, в даному випадку ПрАТ «Українська

пожежно-страхова компанія» на аудиторські послуги. З цієї причини досягнення незалежності та неупередженості в аудиті проблематично. Аудитор зобов'язується якнайкраще описати процеси фінансово-господарської діяльності ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія», тим самим підтверджуючи свій професіоналізм. Під час аудиту йому не потрібно нічого доводити замовнику, а лише достовірність даних фінансового звіту. При здійсненні господарських процедур при перевірці доходів, витрат і фінансових результатів операційної діяльності їх характеризують за двома рівнями (таб. 3.4).

Таблиця 3.4.

Характеристика рівнів аудиту витрат, доходів

Рівні аудиту витрат, доходів	Перевірка розміру витрат, доходів і фінансових результатів, аналіз інформаційних ресурсів
	Оцінка та діагностика обсягів і змін доходів і витрат за параметрами управління (планування, нормування, коригування та ін.)

Суть порівняльного аналізу аудиторських витрат, доходів і фінансових результатів, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства, полягає в оцінці передбачуваних і непередбачуваних відхилень, тенденцій і закономірностей, кількісних і якісних змін, наслідків можливих і нових викликів у діяльності цього підприємства. Такий порівняльний аналіз дослідження доходів і витрат операційної діяльності компанії в конкурентному середовищі дає можливість визначити конкурентну позицію кожного виду страхової послуги та креативність управління доходами і витратами в сприятливому чи несприятливому для цієї компанії середовищі.

Використовуючи цей метод, можна порівнювати динаміку витрат за даними, отриманими в результаті тестування різних економічних елементів конкретної виробничої діяльності підприємства. Прогнозування майбутнього стану економічної системи за очікуваними доходами та витратами на основі даних аудиту, включаючи оцінку ризику отримання достовірної інформації про загрози від внутрішніх і зовнішніх впливів. Це дозволяє прогнозувати майбутній стан ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за певними сценаріями розвитку. Важливою частиною тесту доходу є аналіз достовірності структурних змін у формуванні доходу за видами діяльності. Це пов'язано з управлінням

грошовими потоками в розумінні мобілізації власного та позикового капіталу. Проте такий підхід не дозволяє комплексно охарактеризувати ефективність мобілізації коштів для збільшення доходів від звичайної діяльності та надзвичайних подій ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія».

Головне – знайти додаткові шляхи мобілізації економічного потенціалу, за яких збільшення доходів від звичайної підприємницької діяльності перевищує зростання витрат від звичайної підприємницької діяльності. При формуванні позитивного аудиторського висновку головне – розмежувати параметри досягнутого ефекту та досягнутої ефективності.

Від достовірності результатів аналізу доходів і витрат залежить впевненість аудитора в результатах проведених аналітичних процедур. Тому всі аналітичні процедури поділяються на три групи залежно від рівня ризику [65]:

1) Кілька процедур дозволяють зробити висновки щодо законності, повноти та правильності встановлених взаємозв'язків і розрахунків. Однак ці дані дуже суб'єктивні і не дають 100% гарантії достовірності.

2) Прості кількісні методи, що використовуються при аналізі коефіцієнтів, динамічних рядів і рейтингових оцінок. Зазвичай це аналіз динаміки та еластичності змін, структурний аналіз доходів і витрат, порівняльний аналіз конкуренції. Якщо інформація правильна, ризик вищезгаданих аналітичних процедур мінімальний.

3) Комплексні процедури аналізу, що дозволяють використовувати економіко-математичні методи та моделі, статистичні моделі та поведінкові моделі.

Використання аналітичних процедур є результатом взаємозв'язків і залежностей показників доходів і витрат відповідно до вимог Міжнародних стандартів аудиту. Аналіз цих взаємозв'язків створює повноту аудиторських звітів і достовірність даних, що відображається у фінансовому обліку та звітності. Методи, які будуть використовуватися в аналізі, не можуть бути чітко регламентовані для конкретних ситуацій, але їх обов'язковість повинна бути передбачена на кожному етапі експертизи. Рівні ризику аналітичних процедур в аудиті, декількох процедур, комплексних аналітичних процедур, простих

кількісних процедур для вирішення проблеми економічної ефективності аналітичних процедур з використанням сучасних інформаційних технологій і систем. За цими показниками можна оцінити схильність страхової компанії до банкрутства.

3.3. Оцінка схильності страхової компанії до банкрутства

Страхова компанія як специфічний суб'єкт сучасного фінансового ринку України має свою специфіку. Закон України «Про страхування» чітко регулює діяльність страховика та визначає основні положення, що забезпечують його платоспроможність. Критеріями схильності страхової компанії до банкрутства є фактори, що забезпечують фінансову надійність страхової компанії, але мають дуже низькі показники ефективності.

На початковому етапі розвитку страхової компанії фінансова надійність забезпечується в основному розміром і якістю статутного капіталу, а пізніше іншими елементами власного капіталу, резервного капіталу, вільних резервів і нерозподіленого прибутку.

З розвитком страхової діяльності зростає роль таких факторів:

1. Збалансований страховий портфель є результатом зусиль страховика протягом не одного десятка років. Розмір і якість страхового портфеля залежать від:

- основні вхідні та вихідні грошові потоки страховика суми надходжень страхових премій, обсяги та коливання страхових виплат;
- склад і розмір страхових резервів;
- інвестиційні можливості;
- розмір витрат на проведення процедури;
- фінансові результати і, зрештою, ринкова вартість самої страхової компанії.

Страховий портфель може бути пов'язаний зі здатністю страховика вести бізнес у ринковому середовищі. Якщо страхова компанія не може сформуванати страховий портфель (тобто зайняти свою нішу на ринку страхових послуг), всі

інші питання (в тому числі фінансова надійність) відходять на другий план. З цієї причини поки складно назвати страхові портфелі більшості вітчизняних страхових компаній ідеальними [66].

Структура страхового портфеля формується під впливом асортименту страхових послуг, тобто видів страхування, на які страховик отримав ліцензію. Особливе значення для формування страхового портфеля має своєчасна реакція страховика на задоволення попиту на ті страхові послуги, які в ринкових умовах відповідають інтересам страхувальників.

Для забезпечення фінансової стабільності страхового бізнесу і, отже, фінансової надійності страхової компанії в цілому, важливо досягти і підтримувати збалансованість портфеля. Ця ситуація характеризується хоча б тим, що договори, строк дії яких закінчується, замінюються новоукладеними договорами. При цьому таке відшкодування повинно охоплювати не тільки кількість договорів і включені в них страхові премії, але й відповідати страховій сумі та тривалості страхування і не повинно суттєво відрізнятися від ймовірності збитку, що переважала в попередніх контракти.

Під збалансованістю страхового портфеля розуміють його диверсифікованість, стабільність розвитку різних видів страхування, дотримання компанією платежів і виплат, укладених і розірваних договорів, створених резервів і зобов'язань, договорів, за якими здійснюються виплати, і беззбиткових договорів. Важливе значення для збалансованості страхового портфеля має його розмір, однорідність, збалансованість і стабільність. Збалансований, однорідний страховий портфель захищає страхову компанію від фінансових потрясінь і пропонує можливість запропонувати страховий захист страхувальникам у звичайних випадках [67].

2. Тарифна політика - це процес розробки, обґрунтування та визначення порядку застосування страхового тарифу. Цей процес є цілеспрямованою діяльністю страховика щодо встановлення, уточнення та регулювання страхових тарифів з метою забезпечення концентрації інтересів учасників страхових відносин: успішного та беззбиткового розвитку страховика та встановлення раціональної ціни на страхування. послуги для страхувальників.

Тарифну політику можна вважати ефективною, якщо тарифи на страхові послуги:

- забезпечити еквівалентність страхових відносин між страховиком і всіма страхувальниками цього страховика;

- задоволення платіжних потреб страхувальників;

- є гнучкими та пропонують можливість розширення сфери обов'язкового страхування;

- Забезпечення прибутковості страхової діяльності;

- характеризуються достатньою стійкістю протягом тривалого часу.

Склад страхових резервів та їх обсяг залежать від видів страхування, що здійснюються страховиком, умов договорів, рівномірності розподілу ризиків у часі тощо. Сформовані за встановленою методикою, вони відображають обсяги страхових зобов'язань і протистоять їм.

Слід лише зазначити, що методи створення страхових резервів настільки досконалі та точні, що якщо страхова премія занижена, вони не здатні забезпечити реальну достатність резерву. У цьому випадку основний приплив страхової компанії, який вона отримує у вигляді страхових премій, за своєю суттю несе ризик порушення її фінансової стійкості.

Ефективне управління активами, проведення виваженої інвестиційної політики. Страхові премії, накопичені страховою компанією, а також власні кошти страховика потребують ефективного управління. Для підтримки вартості та отримання додаткового доходу їх інвестують у різні фінансові інструменти. Додатковою гарантією виконання страхових зобов'язань є активи страховика, сформовані за рахунок страхових резервів та власних коштів. Законодавчо встановлюється перелік дозволених активів, як і принципи ефективного управління активами - безпека, прибутковість, ліквідність, диверсифікованість. Дотримання цих вимог дозволяє страховику проводити виважену інвестиційну політику, що враховує не тільки власні інтереси в отриманні інвестиційного прибутку, а й інтереси страхувальників щодо підтримки належної фінансової надійності страхової компанії.

Оцінка ймовірності банкрутства страхових компаній в сучасних умовах господарювання дозволяє не тільки визначити реальну господарську ситуацію, а й виявити критичні моменти в діяльності страховиків [67]. Це особливо важливо для розробки маркетингової стратегії та антикризового менеджменту. З цієї причини вивчення шляхів удосконалення дизайну страхування неплатоспроможності страхової компанії є дуже актуальним. За визначенням О.В. Кнайслера, успішний антикризовий фінансовий менеджмент – це, перш за все, менеджмент, заснований на вмінні правильно застосовувати досягнення сучасного фінансового менеджменту. Ефективність фінансового менеджменту в антикризовому управлінні залежить від здатності підприємства конструктивно реагувати на зміни, що загрожують його нормальному функціонуванню [68].

Для оцінки ймовірності неплатоспроможності підприємства використовуються різні математичні моделі та методи. Аналізуючи дані фінансової звітності страхової компанії, можна сформулювати фінансові показники, на основі яких визначається ймовірність банкрутства страхової компанії. Ми проведемо аналіз за допомогою багатofакторних моделей Таффлера-Тішоу та Спрінггейта. Ми узагальнимо отримані дані в зведену оцінку ймовірності банкрутства компанії. Модель Таффлера-Тішоу ця модель розроблена британськими вченими Р. Таффлером і Г. Тішоу на основі результатів тестування попередньої моделі Альтмана на звітних даних британських компаній. Чотири факторна модель Таффлера має такий вигляд: $Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$, де X_1 – відношення виручки від реалізації до сплати податків до суми поточних зобов'язань; X_2 – відношення суми оборотних активів до загальної суми зобов'язань; X_3 – відношення суми поточних зобов'язань до загальної суми активів; X_4 – відношення доходу до сукупних активів (таб. 3.5).

Таблиця 3.5

Оцінка вірогідності банкрутства

ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за моделлю

Таффлера

Показники	2021 рік	2022 рік
-----------	----------	----------

Відношення прибутку до сплати податку до суми поточних зобов'язань	0,56	0,46
Відношення суми поточних активів до загальної суми зобов'язань	1,50	1,0
Відношення суми поточних зобов'язань до загальної суми активів	0,06	0,08
Відношення виручки до загальної суми активів	0,68	0,52
Z-score	0,61	0,47
Вірогідність банкрутства		
– якщо $Z > 0,3$, то вірогідність банкрутства низька		
– якщо $Z < 0,2$, то банкрутство більш ніж вірогідне		
Вірогідність банкрутства	низька	низька

Г. Спрінгейт побудував свою модель на основі дослідження впливу фінансових показників. При розробці моделі з фінансовими коефіцієнтами, які вважалися найкращими, Г. Спрінгейт відібрав чотири коефіцієнти, на основі яких була створена модель оцінки ймовірності банкрутства компанії [69]. Ймовірність банкрутства за моделлю Спрінггейта оцінюється за такою формулою: $Z = 1,03X1 + 3,07X2 + 0,66X3 + 0,4X4$, де $X1$ — оборотний капітал/баланс; $X2$ — операційний прибуток/баланс; $X3$ — операційні доходи/поточні зобов'язання; $X4$ — Дохід (чистий) від продажів/баланс (таб. 3.6).

Таблиця 3.6

Оцінка вірогідності банкрутства ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» за моделлю Спрінггейта

Показники	2021 рік	2022 рік
Початкові дані		
Аткиви	657768	634941
Оборотний капітал	219713	281511
Операційний прибуток	23786	23868
Виручка	440019	329921
Короткострокові зобов'язання	42669	51478
Прогнозна модель платоспроможності Спрінггейта		
X1	0,33	0,44
X2	0,03	0,04

X3	0,56	0,46
X4	0,67	0,52
Z-score	1,07	1,09
Вірогідність банкрутства		
– якщо $Z < 0,862$, то компанія є потенційним банкрутом		
Вірогідність банкрутства	низький	низький

Підіб'ємо підсумки і сформуємо звідну таблицю даних за всіма моделями дивитися таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Звідна оцінка вірогідності банкрутства ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»

Модель	Оцінка вірогідності банкрутства	
	2021 рік	2022 рік
Модель Таффлера Тішоу	Низький	Низький
Модель Спрінгейта	Низький	Низький

Отже, проаналізувавши фінансовий потенціал ПАТ «Українська пожежно-страхова компанія» та проаналізувавши оцінку ймовірності банкрутства, можна підсумувати, що обидві моделі вказують на те, що ситуація у 2021 та 2022 роках є стабільною та характеризує компанію як фінансово стабільну. , здатні вчасно виконувати зобов'язання за укладеними договорами страхування, а ризик неплатоспроможності мінімальний. Встановлено, що єдиного правильного підходу до прогнозування банкрутства не існує і ефективно застосувати його в Україні без модифікації та коригування розглянутих моделей практично неможливо.

Перестраховування загроз фінансовій стійкості страховика, пов'язаних із придбанням об'єктів значної вартості, незбалансованим страховим портфелем, коливаннями технічних результатів страхової діяльності. Суть перестраховування полягає в передачі частини відповідальності страховика іншому страховику за певну плату. Така передача частини ризику від одного страховика до іншого

фактично означає вирівнювання страхових сум, на які застраховані різні предмети. Вирівнювання страхових сум призводить до оптимізації та збалансування страхового портфеля і тим самим до підвищення стійкості та платоспроможності страховика при здійсненні страхових операцій. Саме перестраховання, як унікальне економічне явище, усуває загрози фінансовій стійкості страховика, пов'язані з придбанням об'єктів страхування значної вартості, незбалансованістю страхового портфеля та коливаннями технічних результатів страхової діяльності.

Перестраховання дозволяє страхувати дуже дорогі та унікальні ризики та сприяє впровадженню та поширенню нових видів страхування без подальшої шкоди для фінансової надійності страховика. У цьому випадку основним завданням страховика є визначення часток розподілу ризику між ним і перестраховиком, тобто розміру франшизи та розміру відсотків. Розмір особистого забезпечення залежить від виду страхування, виду ризику, його ймовірності, максимально можливого розміру збитку тощо [70].

Неможливо зробити однозначний висновок, але ми спостерігаємо динаміку, яка свідчить про те, що ризик банкрутства низький і зберігає відносно стабільний рівень протягом усього періоду аналізу. Використовуючи методику визначення неплатоспроможності страховика, можна визначити, що компанія відноситься до категорії «1», тобто немає труднощів, які істотно не впливають на його матеріальне становище.

Висновки до розділу 3

Провівши економічний аналіз витрат та доходів операційної діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» ми отримали наступні результати. Сума операційних витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 р. зменшилися на 615580 грн. Сума адміністративних витрат у 2022 р. збільшилися на 276500 грн, проте те, що їх частка в загальних операційних витратах зменшилася на 0,8%, є очікуваним результатом. Що стосується витрат на збут, то вони теж збільшилась на 900900 грн., проте знову

ж має місце збільшилась їх частки у загальній структурі на +4%, що пов'язано із скороченням обсягів реалізації. Ми вважаємо, що компанія повинна приділити особливу увагу композиції та логіці величини інших операційних витрат, сума яких зменшилася на 615580 тис. грн., а також збільшилася й їх частка у загальній структурі операційних витрат на 5,28%. Аналізуючи структуру операційних витрат за елементами, визначено, що у 2022 році найбільшу питому вагу у загальній сумі витрат його займають інші операційні витрати, які мають тенденцію до зростання на 4%. Цей факт повинен спонукати керівництво підприємства до прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури операційних витрат. Також розрахунок цих даних є ефективним для проведення аудиту доходів та витрат підприємства. Дохід від надання послуг ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» забезпечує 99,6 % Весь дохід від операційної діяльності підприємства. За звітний період його вартість зросла на 1806 тис. грн.; що вплинуло на збільшення фінансового результату від операційної діяльності на 498 тис. грн. Це позитивна тенденція для компанії.

Виявлено, що на ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» підрозділу внутрішнього аудиту немає, але використовуються послуги зовнішнього аудитора. Відсутність коштів не повинна перешкоджати створенню системи внутрішнього аудиту на підприємстві; оскільки це підвищує інтерес інвесторів до такого бізнесу та дає змогу зменшити підприємницький ризик. У подальшому резерви, виявлені внутрішнім аудитом, з метою підвищення ефективності роботи підприємства, зниження собівартості та збільшення прибутку можуть слугувати резервами для продовження такого аудиту. Доведено, що без використання спеціальних аналітичних процедур позитивний аудиторський висновок може приховати значні економічні шахрайства.

Неможливо зробити однозначний висновок, але ми спостерігаємо динаміку, яка свідчить про те, що ризик банкрутства низький і зберігає відносно стабільний рівень протягом усього періоду аналізу. Використовуючи методику визначення неплатоспроможності страховика, можна визначити, що компанія відноситься до категорії «1», тобто немає труднощів, які істотно не впливають на його матеріальне становище.

ВИСНОВКИ

1. При організації ефективного обліку доходів і витрат підприємства необхідно чітко визначити сутність цих категорій та їх класифікацію, виходячи з вимог законодавства та поточних економічних процесів. Аналіз розвитку трактування понять «дохід» і «витрати» відомими економічними школами дав змогу встановити, що ці визначення еволюціонують і визначаються рівнем економічного розвитку суспільства. На основі вивчення національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку доходів і витрат виявлено різницю в принципах їх класифікації, що створює проблему практичного застосування. Негативним моментом є те, що науковці та законодавці по-різному трактують категорії «доходи» та «витрати», що змушує укладачів звітів приймати остаточне рішення щодо трактування доходів та витрат, а також їх класифікації для адміністративних цілей у вітчизняних компаніях.

2. У ході дослідження здійснено аналіз нормативної, наукової та довідкової літератури в контексті даного питання з метою виявлення сутності досліджуваного поняття та визначення його місця в системі бухгалтерського обліку. А також для більш широкого спектра розуміння сутності теоретичних засади аудиту доходів та витрат.

3. Загалом, всі страхові компанії повинні проводити аудит хоча би раз на рік. Це допомагає у веденні бухгалтерії без помилок та неправдивих даних і сприяє прозорості даних та всіх показників. Особливу роль аудит відіграє у обліку доходів та витрат, що показує точність даних при визначенні прибутку та точності його розрахунку.

4. Важливе значення для створення інформаційної облікової системи підприємства має ефективна облікова політика. За результатами дослідження визначено елементи облікової політики щодо доходів і витрат торговельного підприємства, проведено експертну оцінку положення про облікову політику підприємства та розроблено пропозиції щодо його вдосконалення. Вивчено практику первинного, аналітичного та синтетичного обліку доходів і витрат

підприємства та розроблено пропозицію щодо поглиблення аналізу субрахунків 702, 704, 791. Виділено таку сучасну категорію додаткових витрат вітчизняних компаній, як втрати від воєнного стану: втрати майна, продукції від артобстрілів, компенсації при звільненні, благодійна допомога цивільному населенню та військовим. У роботі узагальнено заходи, облік та документальне оформлення таких втрат. Увага осіб, які готують звіт, зосереджена на документуванні таких подій не лише з метою формування достовірного звіту, а й з огляду на можливу компенсацію в майбутньому.

5. Встановлено, що вітчизняна форма повністю відповідає вимогам міжнародних стандартів подання інформації про доходи та витрати. Звіт про фінансові результати дозволяє аналізувати витрати за методом класифікації як за методом виду витрат, так і за методом функцій витрат, що надає користувачам звітності українських компаній додаткові переваги комплексного аналізу фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання. Виявлена проблема полягає в тому, що вітчизняні компанії не розкривають нефінансову інформацію, яка є причиною або пояснює виникнення доходів і витрат компанії. Пропонується в додатку до фінансової звітності наводити показники, що пояснюють умови формування доходів і витрат, особливо з огляду на наслідки війни та перспективи розвитку підприємства в найближчому майбутньому. Розглянуто автоматизацію бухгалтерського обліку базового підприємства через програмні продукти 1С Управління торгівлі України 8.3.1 та PROFISOFT, визначено переваги та недоліки такого підключення, запропоновано модернізацію PROFISOFT, а також використання електронних майданчиків ВЧАСНО. За результатами дослідження сформульовано мету та завдання трьох сфер внутрішнього контролю – бухгалтерського, адміністративного та бюджетного. Встановлено, що бюджетування є найбільш ефективним інструментом внутрішнього контролю витрат торговельного підприємства. Виявленими проблемами проведення інвентаризації як контрольного заходу є трудомісткість та наявність матеріальних втрат внаслідок бойових дій. Для вирішення цих проблем пропонується:

1) інтеграція засобів інвентаризації з програмними продуктами автоматизації бухгалтерського обліку;

2) алгоритм обліку добровільної передачі майна військовим формуванням.

6. Дослідивши визначений чинним законодавством склад витрат і доходів від операційної діяльності та фактичний склад цих витрат і доходів на досліджуваному підприємстві, вважаємо за необхідне посилити аналітичний характер обліку адміністративних витрат. Перевірено, що головними перевагами автоматизації обліку видатків і виручки операційної діяльності є: легкість формування бухгалтерських реєстрів під час обробки документів; автоматичний розрахунок понесених операційних витрат і отриманих доходів; розширені можливості проведення аналітичних розрахунків з використанням облікової інформації; прискорити процес звітності та підвищити її достовірність; розширення форм первинних документів, внутрішньої та зовнішньої звітності; Зменшує час пошуку помилок завдяки деталізації підсумкових підсумків.

7. Провівши економічний аналіз витрат та доходів операційної діяльності ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» ми отримали наступні результати. Сума операційних витрат ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» у 2022 р. зменшилися на 615580 грн. Сума адміністративних витрат у 2022 р. збільшилися на 276500 грн, проте те, що їх частка в загальних операційних витратах зменшилася на 0,8%, є передбачуваним результатом. Що стосується витрат на збут, то вони теж збільшилась на 900900 грн., проте знову ж має місце збільшилась їх частки у загальній структурі на +4%, що пов'язано із скороченням обсягів реалізації. Ми вважаємо, що компанія повинна приділити особливу увагу композиції та логіці величини інших операційних витрат, сума яких зменшилася на 615580 тис. грн., а також збільшилася й їх частка у загальній структурі операційних витрат на 5,28%. Аналізуючи структуру операційних витрат за елементами, визначено, що у 2022 році найбільшу питому вагу у загальній сумі витрат його займають інші операційні витрати, які мають тенденцію до зростання на 4%. Цей факт повинен спонукати керівництво підприємства до прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури операційних витрат. Також розрахунок цих даних є ефективним для проведення

аудиту доходів та витрат підприємства. Дохід від надання послуг ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» забезпечує 99,6 % весь дохід від операційної діяльності підприємства. За звітний період його вартість зросла на 1806 тис. грн., що вплинуло на збільшення фінансових результатів від операційної діяльності на 498 тис. грн., що є позитивною тенденцією для підприємства.

8. Виявлено, що на ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» підрозділу внутрішнього аудиту немає, але використовуються послуги зовнішнього аудитора. Відсутність коштів не повинна перешкоджати створенню системи внутрішнього аудиту на підприємстві; оскільки це підвищує інтерес інвесторів до такого бізнесу та дає змогу зменшити підприємницький ризик. У подальшому резерви, виявлені внутрішнім аудитом, з метою підвищення ефективності роботи підприємства, зниження собівартості та збільшення прибутку можуть слугувати резервами для продовження такого аудиту. Доведено, що без використання спеціальних аналітичних процедур позитивний аудиторський висновок може приховати значні економічні шахрайства.

9. За допомогою багатовимірних дискримінантних моделей з'ясовано їх основні переваги, недоліки та особливості застосування. Для аналізу ймовірності банкрутства використано моделі Р. Таффлера та Г. Спрінгейта. Неможливо зробити однозначний висновок, але ми спостерігаємо динаміку, яка свідчить про те, що ризик банкрутства низький і зберігає відносно стабільний рівень протягом усього періоду аналізу. Використовуючи методику визначення неплатоспроможності страховика, можна визначити, що компанія відноситься до категорії «1», тобто немає труднощів, які істотно не впливають на його матеріальне становище.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», від 29.11.1999 № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
2. Білоусова І. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції / І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 9. – С. 3.
3. Голуб Н. М. Вдосконалення обліку доходів відповідно до вимог міжнародних стандартів [Електронний ресурс] / Н. М. Голуб. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/7/.
4. Голов С. С. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
5. Сук Л. К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л. К. Сук, Л. П. Сук. – К. : Каравела; Піча Ю.В., 2009. – 624 с.
6. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: [монографія] / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с.
7. Крупка Я. Д. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. Я. Микитюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 418 с.
8. Шмиголь Н. М. Доходи підприємств: сучасні методи управління / Н.М. Шмиголь // Економіка: проблеми теорії та практики. Вип. 228. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2020. – № 31. – С. 53-57.
9. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : Підручник. / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – Житомир : ПП “Рута”, 2008. – 85с
10. Гризунова В.І. Тетчеризм як «економічне диво» Великобританії [Текст] // Актуальні питання економічних наук: матеріали II міжнар. Наук. Конф. (Уфа, квітень 2013). – Уфа: Літо, 2013. – С. 1-3.

11. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Шпак Н.О. Вексель. Вексельний обіг: Термінологічний словник. – 2-ге видання. – Львів: Вид-во «Центр Європи». – 1999. – 42 с.
12. Примак Т. О. Економіка підприємства: навч. посіб. / Т.О. Примак.–К. : Вікар, 2011-35 с.
13. Блонська В.І. Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.6. – С. 117-123.
14. Жук В. М. Концептуальні основи розвитку бухгалтерського обліку в секторі економіки України [Текст] : наук. доклад / В. Н. Жук. – К. : ННЦ ИАЭ, 2008. – 98 с.
15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. № 336/22868 [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) «Дохід» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025
17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 29.11.1999р.№ 290 [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
18. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
19. Сук Л. К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л. К. Сук, Л. П. Сук. – К. : Каравела; Піча Ю.В., 2009. – 624 с.
20. Р. Маконелл, С. Брю. Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика. Мікроекономіка. – Л.: "Просвіта", 1999.
21. Голов С. С. Ретроспективний погляд на реформування бухгалтерського обліку в Україні / С. Ф. Голов // Бухгалтерських облік і аудит. – 2006. - № 1. – С. 16–25

22. Бутинець Ф. Історія бухгалтерського обліку : [навч. посібник] : у 2 ч. / Ф. Бутинець. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2001– . – Ч. 2. – 2001. – 512 с.
23. Дерій В. Проблеми обліку витрат і доходів підприємства та перспективи їх вирішення в Україні / В. Дерій // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 7-11.
24. Турило А.М. Управління витратами підприємства : [навч. посіб.] / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
26. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
27. Пушкар М.С. Фінансовий облік : [підручник] / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с
28. Осовська Г.В. Економічний словник / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.
29. Вербило О.Ф. Методика преподавания бухгалтерського учета / О.Ф. Вербило. – К. : УСХА, 2012. – 216 с.
30. Мних Є.В. Економічний аналіз : [підручник] / Є.В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2007 – 412 с.
31. Бланк І.А. Довідник фінансового менеджера / І.А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 2001. – 481 с.
32. Селиванов В.Н. Фінансово-правовий довідник підприємства/ Под ред. В.Н. Селиванова, Л.К. Вороной. – К . : Манускрипт, 2005. – 302 с.
33. Міжнародний стандарт аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту». URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu> (дата звернення: 25.10.2022 р.)

34. Радіонова Н. Й., Гайден І. С. Організаційні засади проведення аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Економічний простір. 2019. №142. С. 136-148.

35. Крот О. М., Майданюк В. В. Інформаційне забезпечення та організаційно-методична побудова процесу аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 6. С. 112-117.

36. Фабіянська В. Ю. Аудиторські докази: сутність оцінка в контексті забезпечення вимог достатності та прийнятності. Агросвіт. 2020. №8. С. 77-86.

37. Рябцева А. С. Аудит операційних витрат підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції. Видавництво-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2017. С. 527-532.

38. Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази» URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu> (дата звернення: 29.10.2022 р.).

39. Облік доходів підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук./ О. А. Подолянчук - Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН, К., 2009.-135

40. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2013 р. № 336/22868 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

41. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика : Розпорядження Нацкомфінпослуг від 07.06.2018 р. № 850 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>.

42. Кравчук Г. Дослідження проблем формування фінансових результатів страховиків / Г. Кравчук, Т. Бережна // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2016. –№ 1. – С. 193-203.

43. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків : Розпорядження Держфінпослуг від 03.02.2004 р. № 39 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.

44. Стратегічне управління : навч. посіб. / Гевко О.Б., Шведа Н.М. – Тернопіль ФОП Паляниця В. А., 2016. – 152 с.

45. Тридід О. М. Принципи та підходи до управління доходами підприємств / О. М. Тридід // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 209-211.

46.Тридід О.М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства : монографія. Харків : ХДЕУ, 2002. 364 с.

47. Лондар С. Л. Фінанси: навчальний посібник для ВНЗ / С. Л. Лондар, О. В.Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с

48. Управління витратами підприємства : навчальний посібник / Ю. С.Погорелов, Л. М. Христенко, А. А. Алеїніков, Г. А.Макухін; за ред. Г.В.Козаченко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2017. - 44 с

49. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСФЗ 39)Фінансові інструменти: визнання та оцінка від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

50. Олійничук В. М. Фінансовий облік : [навчально-методичний посібник] / В. М. Олійничук, Д. І. Шеленко, В. М. Якубів. – Івано-Франківськ: “Тіповіт”, 2011. – 35с

51. Михайленко О., Ніколаєнко С. Особливості аналізу і аудиту господарської діяльності підприємств в умовах воєнного стану. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. №4. С. 163-168

52.Методи калькулювання затрат // Баланс. – 2009. – № 1 (830). – С. 21.

53.Скрипник М.І. Особливості калькулювання собівартості продукції з використанням «директ-костингу» / М.І. Скрипник // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – № 1 (16). – С. 272–276.

54. Князь С. В., Залуцький В. П., Яворська Н. П. Проблеми обліку доходів та витрат підприємств. Ефективна економіка. 2017. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

55. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]: – Режим доступу:<https://pidruchniki.com>

56. Партин Г. О. Управлінський облік : підручник / [Г. О. Партинтаін.]; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний університет. - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013.- 101-105с

57. Ратушна О. П. Організація обліку фінансових результатів / О. П. Ратушна // Тези допов. всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Умань, 15 берез. 2013 р.) / відп. ред. О. О. Непочатенко. – Умань, 2013. – Ч – С. 128–130.

58. Сіменко І. В. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник/ І. В. Сіменко, Т. Д. Косова – К.: “Центр учбової літератури”, 2013. – 384 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://pidruchniki.com>

59. Економічний аналіз діяльності суб’єктів господарювання. Посібник / В. В. Шкроміда, М. М. Василюк, Т. М. Гнатюк. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2016 – 219 с.

61. Рябцева А. С. Аудит операційних витрат підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції. Видавництво-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2017. С. 527-532.

61. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/Редкол : ...С.В Мочерний та ін.-К.:Видавничий центр «Академія»,2000-867с.

62. Гнатюк Т.М. Аналіз структури капіталу: залежність прибутковості і фінансової стійкості / Т.М. Гнатюк, В.В. Шкроміда. // Вісник Прикарпатського університету. Серія економіка. Вип. 12. – Івано-Франківськ, 2017. – С. 235-242. (0,36 друк. арк.)

63. Міжнародний стандарт аудиту 230 «Аудиторська документація». URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu> (дата звернення: 20.10.2022 р.).

64. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : теорія, методологія та практика: моногр. / Н. В. Ткаченко // Національний банк України, , 2009. -93-98с

65. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній(методологія оцінки та механізми забезпечення): дис. на здобуття наук. ступ. д-ра екон. наук за спец: 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / Н. В. Ткаченко. –Суми, 2011.-49-59с

66. Стефанів І. Ф. Напрямки удосконалення фінансової політики підприємств / І. Ф. Стефанів // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Випуск 13.-35с

67. Налукова Н.В., Гузела М.О. Інтегральні моделі оцінки ймовірності банкрутства страховика у сучасних умовах. Світ фінансів. 2017. Вип. 4. С. 99–110.

68. Кнейслер О.В. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 240 с.

69. Шапурова О.О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємств. Економіка і держава. 2009. № 4. С. 59–64.

70. Рзаєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємств / Т. Г. Рзаєва // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. -53-55

71. Gnatiuk T., Shkromyda V. and Shkromyda N. 2023. Digitalization of Accounting: Implementation Features and Efficiency Assessment. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 10, 2 (Jun. 2023), 45-58. DOI:<https://doi.org/10.15330/jpnu>. 10.2.45-58.